

РИСТА Ј. ОДАВИЋ
1870 - 1932

**Архив Србије, Београд
Архив Војводине, Нови Сад**

**Риста Ј. Одавић
1870 - 1932**

Нови Сад, 1997

Главни и одговорни уредници
Милорад М. Радевић
Павле С. Станојевић

Аутор изложбе и каталога
Јелица Рељић

Репродукције
Вукадин Шљукић

Компјутерска обрада
Зоран Младеновић

Конзервација и рестаурација
Радмила Петровић
Драгана Андрић
Жељко Дивац

Техничка припрема каталога
Огњен Лекић

Штампа
ТРИО, Сремски Карловци

Тираж
500

Паја Јовановић, маја 1932.
Скица за портрет Ристе Одавића

P. Bogdan

"... Интелигентан, емотиван, добар и духовит човек, Одавић је био једна велика фигура београдског друштва и један срдачан, предусретљив и несебичан сарадник и шеф. Помагао је свакоме, био је неуморан у подизању младих талената и у служењу општој ствари; осећао се и владао се увек само као Европљанин, и није никада улазио ни у какве компромисе са некултурним и непоштеним, да би обезбедио неку своју корист или намеру. Отуда се данас, читаву деценију после његове смрти, људи радо сећају тога господина елегантног духа и ведре, љубазне нарави."

ПОВОДОМ ИЗЛОЖБЕ

Риста Одавић једна је од најистакнутијих личности које су деловале у културном, политичком и јавном животу у Србији при крају 19. и три прве деценије 20. века. Као ученик, позоришни драматург, архивски посленик, и политичка личност, у наведеном периоду заорао је дубоку бразду у јавном животу Србије и Југославије. Његови савременици и саговорници су са поштовањем али и страхом очекивали како ће се овај човек европских, широким културних видика и образовања, односити према њиховом мишљењу, раду и стваралаштву. До његовог мишљења било је изузетно стало не само људима у његовом Београду, Србији и Југославији, већ и у Европи.

То најбоље доказује уважавање његовог иступања на монтираном Фридриховом процесу, вођеном у Бечу од 9. до 22. децембра 1909. године на којем је суђено педесеттгодишњи најугледнији грађанин Хрватске (претежно Срба) из Српско-хрватске коалиције као "плаћеницима Србијанске владе". Да је био способан и цењена личност види се и на основу тога што су му поверавали веома важне, високе и одговорне дужности у културном, научном и политичком животу и додељивана висока одликовања у земљи и иностранству.

Овом приликом треба рећи и то да је Риста Одавић био темпераментна, живахна, духовита личност, патриота коме је пре свега отаџбина, борба за њу и њено очување била звезда водила и приоритетни задатак. Риста Одавић је важио за изузетно честиту личност, велике ерудиције и чврстих моралних опредељења. То је најбоље истакла, сигурно без имало пристрасности, његова животна сапутница Ангелина - Анжела Одавић, такође племенита, образована и морална личност којој се због свих тих особина, али и њене изузетне лепоте дивно и поносио сав ондашњи културни свет Београда, а многи међу којима и великани српске књижевности Дучић и Скерлић били су у њу заљубљени. "Као човек, Риста Ј. Одавић" - каже она - "био је ретка топла природа, добар, искрен, племенит, нежан, веома веома жива темперамента, вазда весело, оран, расположен, веома духовит, његови одговори и реплике падали су као варнице, ретко добар козер, притом чврсте воље, несавитљив, поштен, честит, несаломљива карактера.

Уживао је неподељене симпатије, како оних равних себи, тако и оних слојева испод себе, са којима се опходио са ретком доброћудношћу и наклоношћу.... Понирао је у дубину народне душе, вадио је из ње и бележио све оно што и како наш народ мисли, осећа и мудрује".

То је заиста верна оцена Ристе Одавића. Колико је ова снажна личност била свестрана најбоље говоре чињенице о његовом животу и раду. Оне су изложене у биографији коју је написала његова супруга Ангелина-Анжела, како ју је најчешће звао, и подаци које је и сам навео у "службеном листу". Навешћу само неколико основних: професор у Првој и Трећој гимназији, драматург Народног позоришта у Београду, директор Матурског течаја у Аркеј Кашану у Француској, где су школована српска деца, избегла 1916. године, одборник Београдске општине, 1919-1921, народни посланик; управник Државне штампарије, начелник Уметничког одељења Министарства просвете и управник Државне архиве.

Овом приликом желим и посебно да истакнем његов велики рад у области књижевности и публицистике који је најалост данас заборављен.

Риста Одавић био је уредник и власник "Нове искре", 1899-1907, 1911, уредник "Дела", 1910-1911, и уредник "Српских новина". Још у младости, као гимназиста, почео је да пише песме, приповетке, књижевне и политичке чланке, нарочито се бавио преводима у стиху. Преводио је са руског, француског и немачког језика. Његови састави - књижевни и публицистички, објав-

љивани су у часописима и листовима: "Отаџбина", "Дело", "Јавор", "Звезда", "Стражилово", "Босанска вила", "Бранково коло", "Нова искра", "Самоуправа" и др.

Превео је "Евгенија Оњегина" (Пушкин), "Утопљено звоно" (Г. Хауптман), "Смрт Ивана Грозног" (Толстој), "Стару врлину" (А. Амфитеатров), "Алкесту" (Еврипид), "Корневиљска звона" (Клервил), "Антологију руске лирике", "Звуке руске лире", "Генералову књи" (М. Потапенко), "Српске белешке" (Ј. Табурно), "Фауста" (Гете);

За Народну енциклопедију Станоја Станојевића израдио је енциклопедијски материјал за историју српског позоришта; израдио је и објавио на француском "Оглед француске библиографије о Србима, Хрватима и Словенцима", издао "Наду српске голготе", збирку успомена и бележака српске деце избегле 1916. у Француску. Написао је драмску трилогију "Дух наших делова", драматизовао "Смрт Уроша Петог", Стефана Стефановића, а први то учинио и са Његошевим "Горским Вијенцем".

Архив Србије поноси се што је његов директор био Риста Одавић. Ми му и овом приликом одајемо велико поштовање и захвалност за све што је учинио за Архив Србије. Могу са сигурношћу да тврдим да је дао непроцењив допринос за развој ове значајне институције културе и науке Србије. Зато на Дан архива у Србији, желимо да овом изложбом, одамо дужно поштовање Ристи Одавићу, једном од најзначајнијих наших директора, за његов рад у области прикупљања, сређивања и обраде архивске грађе, а нарочито у погледу стварања одличних услова за чување односно смештај грађе. Наиме, он је најзаслужнији за подизање овог велелепног здања, 1928. године, у којем се и сада Архив налази, које је Скупштина града Београда прогласила за непокретно културно добро. Оно и данас, након 70 година представља модерну архивску зграду.

Управо због свега тога, Архив Србије има обавезу да се одужи овом нашем великану објављивањем његове књижевне и друге публицистичке заоставштине. Архив Србије ће са поштовањем чувати успомену на свог великог директора, Ристу Одавића.

ДИРЕКТОР АРХИВА СРБИЈЕ
Милорад М. Радевић

БИОГРАФИЈА РИСТЕ ОДАВИЋА

Рођен је као четврти син у имућној, патријархалној кући Јована и Јулијане Одавић /1/. Рођен је у топлој породичној атмосфери 23. августа 1870. год. Његов отац Јован Сдваић, чувени трговац у београдској нахији и велики родољуб, рођен је у селу Лугу, на реци Требишњици, недалеко од Требиња. Ту су му се били стари настанили крајем 17. века, дошавши из села Рогата, недалеко од Дубровника, а ево, откуда им име Одавић. Као први насељеници у Лугу, била су два брата са мајком. Кад су се били већ нешто окућили, наишли су били Турци арамије и од њих тражили пара, иначе би их побили. Они пара нису имали, али су имали рођаке код Дубровника и од њих су се надали да ће добити откупнину. Било је рано изјутра и Турци су пристали да их пуште да иду и траже паре, али под условом, да паре донесу пре но што зађе сунце. И младићи су трчећи отишли и вратили се и Турцима дали паре, пре но што је сунце зашло, иако су имали далеко да иду. Тада је један од Турака рекао њиховој мајци: "Ови твоји одаше, одаше али и доодаше". Тако бар вели једно њихово породично предање.

Мајка Јулијана, по роду Радивојевић, рођена је у Земуну. Из исте породице био је и Ливије Радивојевић, председник Стола Седморнице у Загребу. Била је праунука капетана Коче Анђелковића, који је 1788. год. дигао буну на Турке (Кочина крајина).

Из овог брака рођено је пет синова и једна кћер (умрла још као дете). /2/. Деца су расла у овој идеалној ретко родољубној средини и добила одлично кућено васпитање, средњешколско и факултетско образовање. Риста Ј. Одавић био је веома живахно, оштроумно и бистро дете, притом веома несташно и немирно дете, да су га његови често карали, али и често бивали изненађени његовим досеткама, на које му је отац понекад бивао и поносан. Основну школу учио је код Саборне цркве, где му је отац преко пута, у бившем Старом Здању имао велику радњу са кожом и одатле бодрим оком мотрио на своје синове. Гимназију је учио у реалци. /3/. Још из малена показивао је љубав за књигу, а како је поред мушке основне школе била Српска Читалица, ваза је тамо претурало и разгледао слике у часописима а доцније сатима проводи читајући. Ту је из руских часописа стекао прве појмове о руском језику, а доцније, као зрелији, посветио се као самоуч учену руском језику, понесен љубављу према руском народу и одушевљен његовом богатом и славном књижевношћу. Отац га је у томе подржавао и пружио му је материјалне могућности за набавку књига, тако да је већ из најмлађих дана имао базу своје доцније богате библиотеке. Родитељи су својим великим трудом, љубављу и пажњом синове извели сјајно на пут и од њих створили одличне грађане и примерне и корисне чланове друштва зато им и хвала и слава. Један од синова положио је свој млађани живот на олтар отаџбини, 1885, а најмлађи Лазар, мајор, као тешко болестан умро је у бугарском ропству 1917. год.

После матуре, Риста Ј. Одавић уписује се на Филозофски факултет ондашње Велике Школе, и као напредни омладинац узимао је активна учешћа у свима националним, родољубним и културним покретима, свим жаром своје млађане, топле и родољубљем устрепале душе. Није било покрета ни манифестација у малој, узбурканог Србији, а да није он, ако не као коловођа, а оно као саучесник, најживље саучествовао. Из тог доба, као и у доцнијем раду види се широки траг из његове кореспонденције са најугледнијим, водећим личностима тога времена, чије је поверење уживао и које су му поверавале, често веома деликатне природе послове, наше ондашње националне политике.

Дипломирао је 1894. год. и постављен је за суплента III мушке гимназије. /4/. Као што смо већ раније напоменули, још из ране младости заносио се књигом и почео још из рана да се огледа у песми. Прве песмице биле су штампане у разним дечијим и ђачким листовима онога времена. Тако је тог бистрог, даровитог дечка запазно др Владан Ђорђевић, уредник *Отаџбине* и почео му штампати песме. Пробивши тако лед у једном озбиљном часопису, он већ у седамнаестој години преводи Пушкинова *Оњегина* /5/, и *Отаџбина* га печати и доцније издаје у засебну књигу. Нажалост, како изгледа, тог издања више нема, а штета је, што не може да се види наивно прегнуће једног дечака. Доцније, као зрео човек, поново га преводи, но и то је издање готово исцрпљено, мада се ипак по где-где да видети.

И кроз гимназију и кроз Велику Школу био је коловођа за све родољубне покрете у земљи и ван земље, нарочито за две сужне сестре - Босну и Херцеговину, за коју га је и крв вукла. За свога патриотског рада, био је биран за председника Побратимства на Великој Школи; а у III мушкој

гимназији, као млад наставник оснива ђачко књижевно друштво Јавор, бива први председник и на чијој прослави четрдесетогодишњице и смрт га налази. /6/.

Већ у ово доба његова песма истиче име, те му се песме штампају у свим нашим листовима, као и у *Бранкову Колу*, *Босанској Вили*, *Мостарској Зори*; у нашем *Гаци*, /7/ где је са Милом Павловићем, Домановићем, Милорадом Митровићем сипао сатире на оно доба. Из тога времена постоји фотографија, код Мила Павловића, како ми он рече. Песме му се радо читају и име Ристе Ј. Одавића запажено је и свугде лепо примљено. Будући да је одлазио често у Сарајево и Мостар и послом и приватно, стекао је тамо не само много веза, но и пријатеља, а у Мостару, Шантићевом Мостару, нашле су се сродне песмом и љубављу за родну грудун понесене душе, те су Шантић, Ђоровић и Дучић пригрлили србијанског брата и направили доживотно, искрено и песничко пријатељство, а са Шантићем се беше побратимио, да му у своје време буде ђевер уз невесту.

Но сем ових идеалних веза и посета одлазио је у Сарајево и Мостар често и у политичким мисијама, уживајући поверење водећих кругова у Београду и тадашње владе, носећи поверљиве извештаје ондашњим водећим личностима, родољубима, Глигорију Јефтанаковићу, /8/ поп Стјепу Сршкнју и другим виђеним патриотама, налазио се са агом Фалашићем, што баш није било ни лако ни наивно за време Аустро-угарске окупације, стално праћен шпијунима и жбирима. Али младост и родољубље беху му ороужје.

У ово доба долази још једна његова национална акција. Некако у то време беше дошао из Русије новинар Василије Николајевић Корабљев, са задатком свога листа, мислим *Известија*, чији сарадник он беше, да обиђе Србију и Бугарску, вероватно да прими утиске ове земље и њихове аспирације ван њихових граница. Ристи Ј. Одавићу беше стављено у дужност да прати брата Руса, кроз српске крајеве ван границе, да га упозна и заинтересује за нашу ствар. Одавић је ово примио са пуно полета, одушевљена и расположено, веома се спријатељио са Корабљевим, што је веома пољубиво код топлих словенских душа. И пошли су одушевљено на овај пут. Прво су кренули у Војводину и Фрушкогорске манастире. Обишли су Раваницу да се поклоне моштина цара Лазара, где их је сјајно дочекао Одавићев побратим игуман Сергеје Попић; одатле у Врдник, родно место Милице Стојадиновић - Српкиње песникиње; у Јазак, где почивају мошти цара Уроша Нејаког; па даље на Стражилову гробу Бранкову. Онда у Крушедол, не само да виде чувени манастир - наш Пантеон где вечним сном почивају: Стефан Штиљановић, /9/ Шакабенда, Чарнојевић, Књегина Љубица, Краљ Милан и други, већ и да Рус позна велику, историску фигуру Илариона Руварца. Овај како га је Бог дао мрзовољна, примио их је круто и затегнуто. Но Одавић својим темпераментом, живошћу, духовитошћу, патриотизмом толико је утицао на старца, да се овај потпуно откравио задржавши их неколико дана, тако да је Корабљев понео најлепше утиске и о манастиру и његовој знаменитости Руварцу.

Затим су обишли српску Атину - Нови Сад и дошли у контакт са свима знаменитим људима тог доба, и од пера и од србовања и од политике. Тада крећу за Босну поносно и кршевиту Херцеговину. 1898. год. од тамошњих највиђенијих људи су братски примани и дочекивани, да је Корабљев био опијен и занесен. И Далмација са приморјем дошла је на ред. Дубровник са својим лепотама, знаменитостима, господством. И величинама: Конте Ивом и Лујом Војиновићима, Марком Муратом, /10/ Антуном Фабрисом, /11/ Дум Ивом Стојановићем и другим пријатељима Одавићевим, који уз њега беху тумачи Дубровника и околине, те својом урођеном љубавношћу, отменошћу и лепотом свога језика, беху толико загрејали младог Руса, да је био опијен свим оним што је видео и чуо.

Цео овај пропагандистички пут био је песма, кроз коју се служило отаџбини, песма, кроз коју се као црвена нит, провлачила идеја ослобођења и уједињења свих словенских народа, који грчаку под туњим јармом. Беспомоћно и тужно упирући очи на малену Србију и престони Београд као Пиџмонт. Тако је Корабљев враћајући се у своју земљу, интелигентно, паметно, топло и искрено заступао нашу ствар.

1897. год. полаже Риста Ј. Одавић професорски испит /12/ а децембра исте године министар просвете Андра Ђорђевић, као напредна и истакнута омладинца шаље га у Лајпциг на даље усавршавање, где се сав посветио својој струци, са намером да ради докторску тезу. /13/. Али, на жалост, крајем 1898. год. влада укида државне стипендије свим стипендистима на страни, те се Одавић тешка срца раставља са Лајпцигом, лајпцишким пријатељима и својим надама. По повратку у земљу остаје неко време без службе, /14/ али као веома окретан, борбен и способан он прихвата у својој редакцији *Искру* Андре Гавриловића, чије су искре већ трнуле. /15/ Он је задахне новим, младалачким жаром своје ватрене, емотивне душе, и гле! она блесну силно јако, да су њене

варнице блистале, летеле и падале и ван граница Србије. Блесну као *Нова Искра*. Почетком 1899. год. *Нова Искра* прикупила је око себе све што је српски мислио и не само српски, него кроз Нову Искру креснула је југословенска мисао и њени сарадници беху сви они, које беше понела идеја за уједињење јужних Словена.

Нова Искра извршила је достојно и часно своју задаћу а о "редакцији" *Нове Искре* њеном редактору, њеним сарадницима, као и о свима онима који су кроз њу пролазили и прошли, могло би се писати посебно поглавље.

Исте 1899. год. после фамозног Иванданског атентата на Краља Милана, дигла се беше хајка на радикале, те се Риста Ј. Одавић као ватрени радикал и његова *Нова Искра* коју беше штампао у радикалној штампарији Аце Станојевића, некако једва извукао масовна хапшења. *Нова Искра* својим варницама палила је и жарила све напредне духове, блистала је као звезда водила на небу српске књижевности од 1899. год. до 1911. и тада, због претрпаности посла, онога који је распаљиваше - она утрну... /16/

Исте 1899. Риста Ј. Одавић буде постављен за професора I мушке гимназије, /17/ вршећи ту дужност поред *Нове Искре* и његових радова за српску књигу. 1903. год. Љуба Ковачевић, министар просвете, беше одлучио да га пошаље у Француску, али убиством последњег Обреновића, то беше у последњем тренутку осујећено. Те исте године бива постављен за драматурга Народног Позоришта, ком се после сва беше предао са љубављу и разумевањем. /18/ Те исте 1903. доласком краља Петра I, буде образован Југословенски Одбор, за што тешку сарадњу и зближење Јужних Словена. Риста Ј. Одавић био је члан одбора и главни секретар и као такав беше у јесен 1904. године организовао ону сјајну Југословенску Уметничку Изложбу у Београду у II мушкој гимназији. Као и Први Југословенски Књижевнички Конгрес. Та изложба бележи датум и беше блистава манифестација устрептаних духова задојених југословенском идејом. Београд беше Писмот, на које упуриха очи сви потлачени словенски народи, који стењаху под јармом туђинови. Сви уметнички и књижевнички кругови из свих потлачених покрајина беху се сјелили у Београд, где све одјекиваше од братимљена, одушевљена, усхињена и клинања Београду као протагонисти југословенске идеје. И те манифестације низале су се у најлепши ђердан. 1905. год. изложба и књижевнички конгрес у Загребу, 1906. у Софији, свугде он учествује и својим ватреним говорима распаљује и вежује једнокрвну браћу. Крајем 1906. или почетком 1907. постављен је опет за драматурга Народног Позоришта, где је готово вршио и управничку дужност у име старог Михаила Марковића. /19/ 1908. анексија Босне и Херцеговине, затиче га поред редовне дужности још и као сарадника *Самоуправе* где је по инструкцијама Николе Пашића писао узбудљиве и распаљиве уводнике. Из тога доба познати су и веома запажени били његови патриотски говори, нарочито онај пред руским посланством. 1909. смењују га са положаја драматурга Народног Позоришта и постављају за секретара Министарства Просвете. /20/ Растрзао се на све стране и давао максимум од себе. Поред своје званичне дужности, поред своје *Нове Искре* сарађује на *Политици*, *Самоуправи*, *Делу*, *Звезди* итд, а после своје *Нове Искре* био је неко време и уредник *Дела*. /21/

Године 1909. био је фамозни Фридрихов процес и великоиздајничка парница на чије суђење у Бечу беху изведена 53 најугледнија грађанина Хрватске, нарочито они из Српско-Хрватске Коалиције, а међу оптуженима из Србије беху у Бечу на саслушању Љуба Давидовић, Мирослав Спалајковић, Миле Павловић, др Божа Марковић и Риста Ј. Одавић. /22/ Ево како о томе пише Љуба Ковачевић у својој књизи *Срби у Хрватској и великоиздајничка парница 1909. године*:

"Сав образовани свет са индигнацијом прати чисто политичку - о том не може бити сумње - парницу, коју је поведла земаљска државна власт против 53 своја грађана; јер та парница како по предмету оптужбе и квалификованих дела, тако и по начину на који се води, потпуно потсећа на средњевековне парнице противу "Јеретика". За оно што се у целом културном свету и не сматра као кривица, оптужена су 53 грађанина Србина као ИЗДАЈНИЦИ зато: што су међу Србима, или како државни тужилац намерно каже, "Грчко-источним живљем" проповедали СРПСКО ИМЕ, које је признато земаљским законима; што су међу њима ширили "ВИРИЛИЦУ", која је земаљским законима допуштена; што су носили ЦРКВЕНО-СРПСКУ ЗАСТАВУ, која законом није забрањена; и, најпосле, што симпатизују Србима изван Аустро-Угарске монархије и свему што носи СРПСКО ОБЕЛЕЖЈЕ! Ето, у каквом раду државна власт нашла је или боље рећи хтела је да нађе ИЗДАЈСТВО из чисто политичке тенденције: да би застрашила и разбила ХРВАТСКО-СРПСКУ КОАЛИЦИЈУ и на тај начин себи потребну већину коју сад нема. Тога ради, користећи

се непријатељским односима који су завладали између Аустро-Угарске монархије и обеју српских држава, Србије и Црне Горе, данашњи режим, у лицу државног тужиоца Акуртија оптужио је као великоиздајнике најистакнутије поборнике хрватско-српске слоге и није презао да тужбу заснује НА НЕИСТИНИТИМ ПОСТАВКАМА: да у Хрватској нема Срба и да су се српско име и ћирилица у њој појавили тек од ПРЕ НЕКОЛИКО ГОДИНА, услед агитације оптужених лица. Наравно Србијани су били оптужени што су сарађивали са браћом им Хрватско-Српском Коалицијом! Беше се дигла велика прашина у Бечу, и после исељена оптужени су били пуштени на слатому двојне монархије".

Године 1912. главни је сарадник *Самоуправе* и узима жива учешћа у свима патриотско-националним прегнућима Балканског рата 1912. и 1913. год. када се пошло са песмом на уснама за ослобођење једнокрвне браће и освету Косова. /23/

Дана 29. јуна 1914. у Бечу је педесетогодишња прослава *Српске Зоре*. Министарство просвете шаље га као свог делегата да у тој свечаности заступа Министарство у Бечу. Али, оним Принциповим хитцем не само да је ометена прослава, но и његовим одјеком узбуркан светски мир. Ово је у Бечу силно одјекнуло, прво изазвало незапамћену пометњу, а затим, на Србе бацила се анатема и почели прогони и претечајине, да је после разних непријатности и неугодности једва успео да се врати у земљу. Ово је изазвало ултиматум од стране Аустро-Угарске монархије маленој Србији. 1914, 1915, после слома наше земље и херојских подвига наше војске, повлачи се у Ниш, /24/ а затим преко Краљева, тешка срца напуштајући своју поробљену тужну отаџбину и преко Албанских врлети, измучен и изломљен, и физички и психички, долази у Солун. /25/ Из Солуна крајем 1915. руским бродом креће у избеглиштво и после вишедневног мучног путовања стиже преко Марсеља у Париз. Тада се у Паризу организовао Office Scolaire за прихватање и школовање српске избегличке деце и смештање по разним колеџима у Француској. /26/ Француска је раширених руку и са много топлоте примила намучене избеглице малене *Serbie heroique* и у својој земљи пружила уточишта српским избеглицима, које су из дубоке захвалности Француску звале "La seconde patrie". У овом офису Риста Ј. Одавић био је пуслен и са пуно љубави предао се овом послу. Ту је наишао на широко поље делања. Сем тога неуморно ради и интересује се за све питана и проблеме који се тичу наше потлачене земље. У његовим топлим грудима буктао је живи огањ љубави и бола за судбину своје грудце и сваки нерв подхватао је у ње-му у болу или усхићењу, недаћама или успесима Савезника, гледајући у њима спасиоце своје несрећне земље. Доцније бива постављен за директора матуранског течаја у Аркеј Кашану. /27/ Под силним утисцима и љубави за нашу децу, рађа му се идеја за онај писмени задатак за сву нашу избеглу децу у Француској, како би се видело, на који су начин деца реаговала на силне и емотивне утиске, напуштајући кућу, родитеље, завичај, отаџбину. Тема задатка била је: Растанак са кућом, родитељима, растанак са отаџбином, пут кроз Албанске врлети, долазак у Француску, захвалност "другој отаџбини"; из тих задатака водио је сва она запажања и осећаје који су потресали у тим трагичним данима те младе душе, вадио је партије најинтересантније и најкарактеристичније и по повратку у земљу штампао у засебну књигу под насловом *Нада Српске Голготе*. /28/ Та књига, својом емотивношћу, можда ће једном пружити пуно инспирација књижевницима, сликарима, вајарима, уопште уметницима, из дана те наше трагедије.

У Паризу је стално био носен и занесен свим оним што се говорило и писало "О малом херојском српском народу" и просто као зачаран јурио је, хватао је и бележио све што је чуо и видео. Како је у то доба већ увелико био образован Југословенски одбор, чијим се идејама већ раније одушевљавао, међу члановима нашао је много својих пријатеља и једномишљеника. Између осталих са којима је одржавао личне и пријатељске везе били су: Трумбић, Мештровић, Хинко Хинковић, Вошњак, Пустосламшек, Росандић, Бенеш, /29/ и др, у чијем се кругу вазда кретао. Ту своју трку проширио је и на Хрвате и Словенце и са много труда израдио је библиографију свега онога што је у то доба било забележено о Србима, Хрватима и Словенцима. Књига је печатана у Паризу у његовој редакцији, под именом *Bibliographie des Serbes, Croates et Slovenes*. /30/ Све време у Паризу проводио је у раду /31/, а слободно време посветио је проучавању француских културних установа. Као позоришном човеку, сва париска позоришта отворила су широм своја врата, и ту љубазност раскошио је искоришћавао. Обилазио је Народну библиотеку, архиве, музеје, посећивао је већину предавања и конференција, које су француски пријатељи приређивали. Из овога доба је лепа збирка народних пословица, које је превео на француски у сарадњи са својим пријатељем Кривошанкином.

варнице блистале, летеле и падале и ван граница Србије. Блесну као *Нова Искра*. Почетком 1899. год. *Нова Искра* прикупила је око себе све што је српски мислио и не само српски, него кроз Нову Искру креснула је југословенска мисао и њени сарадници беху сви они, које беше понела идеја за уједињење јужних Словена.

Нова Искра извршила је достојно и часно своју задаћу а о "редакцији" *Нове Искре* њеном редактору, њеним сарадницима, као и о свима онима који су кроз њу пролазили и прошли, могло би се писати посебно поглавље.

Исте 1899. год. после фамозног Иванданског атентата на Краља Милана, дигла се беше хајка на радикале, те се Риста Ј. Одавић као ватрени радикал и његова *Нова Искра* коју беше штампао у радикалној штампарији Аце Станојевића, некако једва извукао масовна хапшења. *Нова Искра* својим варницама палила је и жарила све напредне духове, блистала је као звезда долазила на небу српске књижевности од 1899. год. до 1911. и тада, због претрпаности посла, онога који је распаливаше - она утрну... /16/

Исте 1899. Риста Ј. Одавић буде постављен за професора I мушке гимназије, /17/ вршећи ту дужност поред *Нове Искре* и његових радова за српску књигу. 1903. год. Љуба Ковачевић, министар просвете, беше одлучио да га пошаље у Француску, али убиством последњег Обреновића, то беше у последњем тренутку осујећено. Те исте године бива постављен за драматурга Народног Позоришта, ком се послу сав беше предао са љубављу и разумовањем. /18/ Те исте 1903. доласко краља Петра I, буде образован Југословенски Одбор, за што тешку сарадњу и зближење Јужних Словена. Риста Ј. Одавић био је члан одбора и главни секретар и као такав беше у јесен 1904. године организовао ону сјајну Југословенску Уметничку Изложбу у Београду у II мушкој гимназији. Као и Први Југословенски Књижевнички Конгрес. Та изложба бележи датум и беше блистава манифестација устрепталих духова задојених југословенском идејом. Београд беше Пиомонт, на које упурахо очи сви потлачени словенски народи, који стезаху под јармом туђинови. Сви уметнички и књижевнички кругови из свих потлачених покрајина беху се слетели у Београд, где све одјекиваше од братимљења, одушевљења, усхићења и клицања Београду као протагонисти југословенске идеје. И те манифестације низале су се у најлепши њердан. 1905. год. изложба и књижевнички конгрес у Загребу, 1906. у Софији, свугде он учествује и својим ватреним говорима распаљује и везује једнокрвну браћу. Крајем 1906. или почетком 1907. постављен је опет за драматурга Народног Позоришта, где је готово вршио и управничку дужност у име старог Михаила Марковића. /19/ 1908. анексија Босне и Херцеговине, затиче га поред редовне дужности још и као сарадника *Самоуправе* где је по инструкцијама Николе Пашића писао узбудљиве и распаливе уводнике. Из тога доба познати су и веома запажени били његови патриотски говори, нарочито онај пред руским посланством. 1909. смењују га са положаја драматурга Народног Позоришта и постављају за секретара Министарства Просвете. /20/ Растрзао се на све стране и давао максимум од себе. Поред своје званичне дужности, поред своје *Нове Искре* сарађује на *Политици*, *Самоуправи*, *Делу*, *Звезди* итд. а после своје *Нове Искре* био је неко време и уредник *Дела*. /21/

Године 1909. био је фамозни Фридрихов процес и великоиздајничка парница на чије суђење у Бечу беху изведена 53 најугледнија грађанина Хрватске, нарочито они из Српско-Хрватске Коалиције, а међу оптуженима из Србије беху у Бечу на саслушању Љуба Давидовић, Мирослав Спалајковић, Миле Павловић, др Божо Марковић и Риста Ј. Одавић. /22/ Ево како о томе пише Љуба Ковачевић у својој књизи *Срби у Хрватској и великоиздајничка парница 1909. године*:

"Сав образовани свет са индигнацијом прати чисто политичку - о том не може бити сумње - парницу, коју је повела земаљска државна власт против 53 своја грађана; јер та парница како по предмету оптужбе и квалификованих дела, тако и по начину на који се води, потпуно потсећа на средњевековне парнице противу "Јеретика". За оно што се у целом културном свету и не сматра као кривица, оптужена су 53 грађанина Србина као ИЗДАЈНИЦИ зато: што су међу Србима, или како државни тужилац намерно каже, "Грчко-источним живљем" проповедали СРПСКО ИМЕ, које је признато земаљским законима; што су међу њима ширили ЋИРИЛИЦУ, која је земаљским законима допуштена; што су носили ЦРКВЕНО-СРПСКУ ЗАСТАВУ, која законом није забрањена; и, најпосле, што симпатишу Србима изван Аустро-Угарске монархије и свему што носи СРПСКО ОБЕЛЕЖЈЕ! Ето, у таквом раду државна власт наша је или боље рећи хтела је да нађе ИЗДАЈСТВО из чисто политичке тенденције: да би застрашила и разбила ХРВАТСКО-СРПСКУ КОАЛИЦИЈУ и на тај начин себи потребну већину коју сад нема. Тога ради, користећи

се непријатељским односима који су завладали између Аустро-Угарске монархије и обеју српских држава, Србије и Црне Горе, данашњи режим, у лицу државног тужиоца Акуртија оптужио је као великоиздајнике најистакнутије поборнике хрватско-српске слоге и није преао да тужбу заснује на НЕИСТИНИТИМ ПОСТАВКАМА: да у Хрватској *нема Срба* и да су се српско име и ћирилица у њој појавили тек од ПРЕ НЕКОЛИКО ГОДИНА, услед агитације оптужених лица. Наравно Србијанци су били оптужени што су сарађивали са братском им Хрватско-Српском Коалицијом! Беше се дигла велика прашина у Бечу, и после ислеђења оптужени су били пуштени на срמותо двојне монархије".

Године 1912. главни је сарадник *Самоуправе* и узима жива учешћа у свима патриотско-националним прегнућима Балканског рата 1912. и 1913. год. када се пошло са песмом на уснама за ослобођење једнокрвне браће и освету Косова. /23/

Дана 29. јуна 1914. у Бечу је педесетогодишња прослава *Српске Зоре*. Министарство просвете шаље га као свог делегата да у тој свечаности заступа Министарство у Бечу. Али, оним Принциповим хитцем не само да је ометена прослава, но и његовим одјеком узбурак светски мир. Ово је у Бечу силно одјекнуло, прво изазвало незапамћену пометњу, а затим, на Србе бацила се анатема и почели прогони и претечајине, да је после разних непријатности и неугодности једва успео да се врати у земљу. Ово је изазвало ултиматум од стране Аустро-Угарске монархије маленој Србији. 1914, 1915, после слома наше земље и херојских подвига наше војске, повлачи се у Ниш, /24/ а затим преко Краљева, тешка срца напуштајући своју поробљену тужну отаџбину и преко Албанских врлети, измучен и изломљен, и физички и психички, долази у Солун. /25/ Из Солуна крајем 1915. руским бродом креће у избеглиштво и после вишедневног мучног путовања стиже преко Марсеља у Париз. Тада се у Паризу организовао Office Scolaire за прихватање и школовање српске избеглице деце и смештање по разним колеџима у Француској. /26/ Франуска је раширених руку и са много топлоте примила намучене избеглице малене *Serbie heroïque* и у својој земљи пружиола уточишта српским избеглицима, које су из дубоке захвалности Француску звале "La seconde patrie". У овом офису Риста Ј. Одавић био је запослен и са пуно љубави предао се овом послу. Ту је наишао на широко поље делања. Сем тога неуморно ради и интересује се за сва питања и проблеме који се тичу наше потлачене земље. У његовим топлим грудима буктао је живи оган љубави и бола за судбину своје груде и сваки нерв подрхтавао је у ње-му у болу или усхићењу, недаћама или успесима Савезника, гледајући у њима спасоце своје несрећне земље. Дошњице бива постављен за директора матуранског течаја у Аркеј Кашану. /27/ Под силним утисцима и љубави за нашу децу, рађа му се идеја за онај писмени задатак за сву нашу избеглу децу у Француској, како би се видело, на који су начин деца реаговала на силне и емотивне утиске, напуштајући кућу, родитеље, завичај, отаџбину. Тема задатка била је: Растанак са кућом, родитељима, растанак са отаџбином, пут кроз Албанске врлети, долазак у Француску, захвалност "другој отаџбини"; из тих задатака водио је сва она запажана и осећања који су потресали у тим трагичним данима те младе душе, вадио је партије најинтересантније и најкарактеристичније и по повратку у земљу штампао у засебну књигу под насловом *Нада Српске Голготе*. /28/ Та књига, својом емотивношћу, можда ће једном пружити пуно инспирација књижевницима, сликарима, вајарима, уопште уметницима, из дана те наше трагедије.

У Паризу је стално био понесен и занесен свим оним што се говорило и писало "О малом херојском српском народу" и просто као зачаран јурио је, хватао је и бележио све што је чуо и видео. Како је у то доба већ увелико био образован Југословенски одбор, чијим се идејама већ раније одушевљавао, међу члановима нашао је много својих пријатеља и једномишљеника. Између осталих са којима је одржавао личне и пријатељске везе били су: Трумбић, Мештровић, Хинко Хинковић, Вошњак, Пустослашешек, Росандић, Бенеш, /29/ и др, у чијем се кругу вазда кретао. Ту своју трку проширио је и на Хрвате и Словенце и са много труда израдио је библиографију свега онога што је у то доба било забележено о Србима, Хрватима и Словенцима. Књига је печатана у Паризу у његовој редакцији, под именом *Bibliographie des Serbes, Croates et Slovenes*. /30/ Све време у Паризу проводио је у раду /31/, а слободно време посветио је проучавању француских културних установа. Као позоришном човеку, сва париска позоришта отворила су широм своја врата, и ту љубавност раскошно је искоришћавао. Обилазио је Народну библиотеку, архиве, музеје, посећивао је већину предавања и конференција, које су француски пријатељи приређивали. Из овога доба је лепа збирка народних пословица, које је превео на француски у сарадњи са својим пријатељем Кривошанкином.

По срећном исходу светског рата, одмах крајем новембра 1918, враћа се са Пашићем у својству шефа Пресбирова у ослобођену и уједињену отаџбину. /32/. Као шеф Пресбирова наше велике и уједињене отаџбине водио је те послове са пуно разумевања и преданости. Но, у лето 1919, Стојан Протић га разрешава те дужности доводећи свога човека. Тада бива постављен за управника Државне штампарије. /33/. Тешко је снаћи се у установи ратом тешко оштећеној, и не само воспоставити, но и новим машинама снабдећи и усавршити, како би таква једна установа достојно могла одговорити својим задања. Као окретан и способан човек, на сваком се послу не само брзо сналазио већ је свугде, својим радом заорао дубоку бразду и остављао видне трагове. Није нам намера да доносимо оцену о његовом раду, то остављамо ономе, кога буде интересовало делање овога човека са широким видцима, где ће моћи из анала појединих установа којима је Одавић био на челу, не само видети огромно прегнуће, већ и достојно оценити деловање овог неуморног радника.

Поред званичне дужности интересује га све што је добро и корисно за земљу и наш тешко рањени престоли град. Са свога живог интересовања за комуналне ствари, пре рата за улепшавање Београда, а после рата за изграђивање, ратом тешко позлеђеног Београда бива запажан и биран за општинског одборника 1919. год. /34/. где је својим ватреним говорима и својим интелигентним настојањем и широким видцима много учинио у погледу комуналне политике свога града. Почетком 1910, београдска општина, шаље преко својих делегата почасну диплому француском главном граду Паризу, као знак пажње и захвалности великом француском народу за гостопримство, љубав и симпатије према српским избеглицима, које су у француској сестри нашле своју другу отаџбину. Делегацију су сачињавали: Ђока Карајановић као потпретседник и одборници: Ранислав Аврамовић, др Андра Николић и Риста Ј. Одавић. /35/. Француска, односно париска општина сјајно их је дочекала и примила, како само Французи умеју указујући им све знаке достојног поштовања и признања. Том приликом сва четворица беху одликовани Легијом части.

По повратку из Париза бива једногласно изабран за претседника Првог Београдског Певачког Друштва. Залаже се сав за процват овог друштва, и његовим ауторитетом и вредношћу чланова тога најстаријег друштва, диже га на завидан углед. Кроз песму ово друштво вршило је лепу и огромну мисију, спроводише кроз песму југословенску идеју за јединство једнокрпане браће и тако градило на остварењу Србинова сна. Више година вршио је Риста Одавић претседничку дужност, а после и су- више апсорбован својим многоструким дужностима на овај положај пун части подноси оставку. Оставка му је тешка срца уважена, и из благородности бива једногласно изабран за почасног претседника.

Као загрејани радикал одувек се бавио и живо интересовао политиком, пратећи најревносније све етапе кроз које је радикална партија пролазила. У то време 1920 год. расписани беху избори за УСТАВООТВОРНУ СКУПШТИНУ и увелико се беше развила кампања за тај замачни посао. Овога пута Риста Ј. Одавић иступа и кандидује се за народног посланика на Пашићевој листи за Бањалуку и срез бањалучки. Радикална странка у ђердан својих бирача, мора да уобележи на видном месту име Ристе Ј. Одавића, који је био у тој нисци један од најватренијих, најнесебичнијих, најо- данијих бораца Радикалне странке. Од његове најраније младости, као изданак радикалске и патриотске куће, па до последњег даха сагоревао је и заложно је за странку своје велико национално срце, стављајући га на олтар у службу партије, а кроз њу народу свом. Ватрен, борбен, честит и поштен улеуе у изборну кампању, у којој је својим ватреним, језгровитим, патриотским говорима заталасавао и распаливао масе Кочићеве Крајине. Трошио се и давао се ретким пожртвовањем и усхићењем до максимума. Сагоревао је и нештедице расипао своју снагу и своју лепу интелигенцију у патриотизму и љубави за родну груду, за народ свој. И данас у душама поштених Бањалучана и Босанске Крајине стоји у живој успомени име Ристе Ј. Одавића, који је својим одушевљењем, чистотом душе и љубављу за свој народ исклеао у Бања Луци себи живу спомен плочу, остављајући тамо један део своје топле, родољубне душе. Септембра 1920, бива изабран на Пашићевој листи за народног посланика и улази у Уставотворну скупштину, где при конститусању конституанте бива изабран за секретара, /36/, чију је дужност са чашу вршио до краја ове сесије. Својим радом, заузимљивошћу, својим везама, учинио је много за Бања Луку. Између осталог његовим настојањем, неуморним трудом, подигнута је била у Бања Луци велелепна православа црква, но која је најалост, под окупацијом од 1941. год. од мрког непријатеља до темеља порушена. 1923. г. беху расписани нови избори. Кандидовао се опет на истој листи. Борио се и часно залагао за интересе својих бирача. Али разне интриге и политичке смислице, ко-

јима доиста он не беше дорастао, ометаху његов рад и прегнуће у тој мери, да кад је било дошло до избора не буде изабран. Све ово дубоко се беше коснуло његове честите и племените душе и болно је одјекнуло у његово срцу, оставивши дубок и тежак ожиглач. Гордо и поносно умео се је узвисити над свим и до краја свога живота будно је пратио са највећим интересовањем и без активног учешћа развој политичког живота своје земље. Мислим у лето 1923. год. био је постављен за начелника Уметничког Одељења при Министарству просвете, на место разрешеног начелника Бранислава Нушића. /37/. Интересантна је била та приморна дужност између два старата пријатеља и сарадника на српској књижи. Као сад да гледам и слушам у нашој драгој кући, Добрачина 4, у Ристиној соби за рад. Риста седи за својим писаћим столом и бележи, а Нушић као шеталица на сату шета горе-доле, шета пуши, говори, говори као да вади из рукава, говори своје опаске, запажанја и мишљења из овог обимног круга рада, говори уводећи до танчина свога начелника у нову дужност. Говори, шета, срче каву, која му се стално доноси и ниже речи као бисер, зачињавајући своје примедбе, само њему својственим хумором. То је тако трајало неколико дана, обојица, крешући варијанце њиховог елитног духа. Разуме се, овај детаљ био је после званичне предаје дужности у самом одељењу. И, ето, тако је Риста Одавић прешао у своју нову дужност и опет се нашао у средини, амбијенту блиском његовој души, коју је не само волео, разумео но и дубоко осећао свим дамарима своје емотивне душе. Уметност, књижевност, музика, позориште, уметници, књижевници, музичари, глумци - његов свет.

Са усхићењем се залагао, кричио пута и стварао нове видике своје племенитом и узвишеном задатку, како би наша уметност дошла до пуног изражаја. Тај положај пуно је одговарао његовој поетској, уметничкој, емотивној и естетској природи.

Марта 1924. у Прагу буде приређена Сметанина прослава, и у својству начелника Уметничког одељења, Риста Ј. Одавић бива испослан као делегат Министарства просвете. Том приликом присуствовао је свима сјајним манифестацијама приређеним великом сину чешког народа као и великом пријему у Храчанима, који је Масарик, том приликом приредио. И на овом положају служио је југословенској мисли и кроз уметност проводио уједињење тројног народа.

После овог положаја долази за директора Државне Архиве, /38/, која беше за време великог рата много страдала и пропадала. Нов напор и ново прегнуће, који су тражили пуног човека. Ваља почети из почетка. И почиње само њему својственом вредношћу и заузимањем. Али, већ после неколико месеца интензивног рада, позива га Министар просвете Корочић, у намери да га са тог положаја смени да би довео свога човека, нудећи му да бира који год жели еквивалентни положај. Риста Ј. Одавић, захваљујући Господину министру на поверење, одвраћа му: "Да, пошто није ваљао за овај положај неће бити добар ни за који други". Наравно, овоме је следовала пензија.

Ну, кратко време иза овог догађаја долази друга влада и Риста Ј. Одавић буде поново враћен на положај директора Државне Архиве. /39/. Већ је био сав загрејан и понесен љубављу за тај посао. Чувати, сачувати, прикупити све оно што служи Србинову имену лежало му је у крви - било му је урођено. Неуморно се предаје томе послу, како би Архиви створио угледно место у земљи, како би Архива најбоље одговарала својем узвишеном задатку. Осећајући добро да вредности које Архива има да би се то сачувало и очувало за будућа покољења, рађа му се идеја да створи зграду Државној Архиви, по угледу тих зграда, у другим напредним народима. Подухват веома смео и веома компликован. Први камен спотицања, разуме се, материјалне је природе. Без новчаних средстава не може се ни замислити на извођење тога плана. Али, прегоау Бог помаже! Запео је мреже на све стране, закуцао на сва врата, непрезајући ни од чега, тврдо решен да своју замисао изведе у дело. И полако су се врата отварања, наилазило је на разумевање меродавних фактора, и полако, али тек долазило се до кредита и новчаних средстава. Дубоко проучивши проблеме које таква зграда захтева, поткрепујући и продубљујући још у Брислу /40/ шта све захтева модерна зграда Државне Архиве, која ће имати не само достојно већ и репрезентативно и на најсавршенији начин савремене архитектонске уметности за такве грађевине да одговори и служи своје високо постављеном циљу. Свом топлином своје душе, несаломљивом вољом и упорношћу приступио је послу. И доиста нашао је на разумевање. Тако од београдске општине добио је потребно земљиште, а својом истрајношћу и упорношћу загарантовао су му потребни кредити. /41/. Огрешили би смо се ако овде не би смо споменили име др Богдана Марковића тадашњег Министра финансија, који је са дубоким разумевањем, кредитима помагао Одавићеву замисао. Топио се од среће и задовољства. И тако из темеља се поче дизати његов сан, и остваривати све више, док се најзад није подигла велелепна палата, намењена ономе, чему Државна Архива

има да служи. Зрно по зрно погача, камен по камен палача. У зидинама данашње Архиве узидан је добар део његове пожртвоване и племените душе, а без претеривања овде смело тврдимо, да без Ристе Ј. Одавића, наша земља ни данас не би имала сопствену зграду Државне Архиве. То је неоспорно његово дело. Но, не само то. Како би зграда дошла до пуна изражаја, морала је имати свој прилаз. Требало је просецати и створити нову улицу. Ваљало је опет куцати, ваљало је опет трчати ваљало се неуморно борити. И београдска општина разумела је његова настојања, прихватила је његов предлог, те је поред Државне Архиве просечена нова улица, под именом Владетина. /42/. И то је лепо. Али било би право и Богу драго, да носи име онога, који се за то сав залажио. Но, ако није вечерас, можда ће бити јесенас.....И тако у потпуности његов сан беше остављен.

Цео тај чиновски посао беше завршен 1928. године. Ох! колико је то њега коштало труда и живаца...И још није мировао. Сада је приступио смештају и унутрашњем уређењу, послу који такође беше замашан. Нећемо у овај посао улазити, али у аналима Државне Архиве остало је трага, о овоме, не малом подухвату, и ту ће хроничар имати реч. За сав његов труд, прегнуће и напор, као благодарност, у јесен 1929. године, под владом генерала Петра Живковића, бива пензионисан. /43/. Овде се затвара круг његовог многоструког работања у државној хијерархији. При закључку морамо овде да додамо, да је био дуже времена директор *Самоуправе* за њим је дошао др Лаза Марковић, али најталост у које је то време било, не би то могли да наведемо. То ће се свакако утврдити у аналима *Самоуправе*.

Поред својих званичних разноврсних дужности, које је са полетом обављао, овај човек, још од ране младости радио је даноноћно са пером у руци, одазивајући се Богом даним инстинктом и великом љубављу на српској књижи. Заривао се у дубину српске душе, слушајући њене откуцаје и неуморно и без предаха радио је како на изворној нашој књижевности тако и на преводној, владајући руским, немачким и француским језиком. /44/. Заорао је дубоку бразду, ти се трагови вуку до Државне Архиве где се данас наводи сва, целокупна његова духовна заоставштина - плод његовог животног неуморног работања.

Дана 17. априла 1932. године друштво *Јавор* прослављало је своју четрдесетогодишњицу у великој дворани III мушке гимназије. И савим природно што је се Риста Одавић налазио међу званицама и суделовао прослави, као некадашњи први председник. Отишао је од своје куће весело и расположен као вазда. Осетивши се међу омладином, амбијенту који је толико волео, са одушевљењем, полетом и њему својственим беседничким даром, дигао се, да поздравља тај елитни скуп, говор који је изазвао буру одушевљења, клицања, френетичног плескања. Он се насмеши, поклон се и наједном усред усхићења и клицања као стрелом погођен на опште запрепашћење, сруши се, паде, а његов племенити дух тога тренутка виноу се у небеске висине.....

Као последње узглавље ставили су му неколико књига. Тако је завршио свој живот Риста Ј. Одавић. /45/.

Забележили смо по најкраћим потезима животни пут овог, по раду, ретко неуморна човека и обележили етапе, којима је за време релативно кратка века градио, остављајући ономе, ко се буде интересовао за огромну грађу и за његов рад, а који се налазе у Државној Архиви на чувању, а према његовој последњој жељи, да проучи и оцени његов целокупни рад и да да Ристи Ј. Одавићу, достојно место у нашој књижевности, које буде својим радом заслужио.

За свој велики, свестрани, обимни рад, не само да је био цењен и поштован, већ и са највишег места добио признање. Тако је био одликован Таковским крстом, петог степена; Белим Орлом петог степена; Светим Савом петог степена, четвртог степена, трећег степена; орденом Легије части; медаљом Црвеног Крста и др./46/.

Као човек Риста Ј. Одавић био је ретко топла природа, добар, искрен, племенит, нежан, веома, веома жива темперамента, вазда весело, оран, расположен, веома духовит, његови одговори и реплике падали су као варнице, ретко добар козер; при том, чврсте воље, несавитљив, поштен, честит, несаломљива карактера.

Уживао је неподељене симпатије, како оних равних себи, тако и оних слојева испод себе, са којима се опходио са ретком доброћудношћу и наклоношћу. Децу је необично волео и у тој чистој безазленој средини и у њиховим невиним и наивним душицама живао је. Деца најбоље умеју да осете ко им је близак, те Риста Ј. Одавић, не само у породичном кругу, већ и у школи и у свима слојевима београдског друштва за све, био је чика Риста.

Покушала сам да дам слику човека и његову животну бразду којом је градио и као чиновник, и као књижевник и најзад као човек. Бележила сам скромно, тихо, по своме сећању, без икак-

вих претензија, износећи ток његова живота и рада, не само да га исцупам из заборав, већ у топлој жељи да позванијим, меродавнијим и компетентнијим, који се буду интересовали за његов рад, да у овим врстама нађу података о његовој животу и његовом делању. Овим речима затварам круг његова работања, кроз чије делање струји и провејава његова топла, неисцрпна љубав за грудом своју, за народ свој, задихнутим свим лепим, племенитим и узвишеним, струји као бистро врело чистотом његове песничке душе. Његова лепа интелигенција, духовитост, осећајност, блистају као атем камен у круни оних врлина и особина које су га красиле.

Оволико о његовој животном путу, којим је ишао од колевке па до гроба.

Остаје нам да наведемо његове духовне сироте, које су одблесак његове лепе душе и ризница његових осећања. Овде морамо нарочито да подвучемо његов многогодишњи рад на скупљању народних пословица - неисцрпно врело народне душе, рад који тражи читава човека, неисцрпно врело, врело које ће млазевима тећи, док је и последњег Србина. Понирао је у дубину народне душе, вадио је, из ње и бележио све оно што и како наш народ мисли, осећа и мудрује. На томе послу затекла га је и неумитна смрт. Поред Вука, млађа поколења наћи ће у његовим пословицама извор бистра као суза и напајаће се мудрошћу, духовитошћу и здравом памети свога народа.

Овде морамо још да наведемо његов огроман напор велику вољу и ретко осећање и разумевање Гетеовог *Фауста*. Осећао га је до танчина, уносио у превод до суштиности своју елитну, осећају душу, понирући сав дубоко у ово мајсторско филосовско дело великог Гетеа. Овако наоружан пришао је овом гигантском послу, који му је однео многу непреспавану ноћ. Није довољно само знање и разумевање језика специјално немачког језика, чији је речник огроман и неисцрпан, већ се морало борити са нашим сиромашним речником за такав подвиг, и одржати дело у стиху и ритму. После много утрошена времена савладао је тај посао, а тадашња критика дала му је задовољење. После њега нико се више није латно тога посла. /47/. Овде будућа поколења имају реч. Јер најзад на младима свет остаје. Разуме се да му је сваки од ових послова узимао много труда, напора, али му је давао и много полета, љубави и одушевљења.

Један од његових прегнућа које морамо овде још забележити, јесте и драматизовање Његошевог *Горског Вијенца*. Као добар познавалац сцене и режије, покушао је и овај посао, са колико успеха, рећи ће они, који су се посветили проучавању овог нашег ремек дела. /48/.

У продужењу ових редака, остаје нам још да наведемо Одавићев рад на српској књижи, како онај изворни, тако и онај пресађен из туђих градина, како би се добила јасна слика о свестраном, обимном и обилном прегнућу овог човека.

На крају овог опширног излагања, које смо овде изнели, трудећи се да по сећању дамо целокупну слику, овог по многоструком делању плодна човека, молимо да нам се не замери на по којој грешци и омашци, која ће се вероватно и наћи, које ће меродавнији и компетентнији исправити. Руководила ме је љубав према своме непрежаљеном животном сапутнику и другу, да се на овај начин одужим његовој за мене светлој успомени и да оставим ове податке ономе, ко се буде за његов рад интересовао, сматрајући се позваном, не само, да скромно и без претензија изнесем животни пут и рад који је иза себе оставио, већ да овим подацима припомогнем при оцени великог прегнућа Ристе Ј. Одавића.

Завршавам животопис овог ретко скромна и вредна човека, завршавам, мало измењеним стихом неумрлог Буре Ј. Јакшића, а који даноноћно прожима моју рањену душу:

*"О друже, друже, о мила сени
Откада тебе нисам видела
Никакве среће нисам видела..."*

У Београду

Августа 1949.г

(Оригинал АС, РО, XV, 143)

Приредио: Љубодраг Поповић

Ангелина Ристе Ј. Одавића /49/.

Напомене

1. Јован, отац Ристин, рођен је 1824. године. О месту у коме је рођен постоје два податка. Син Петар, правник и књижевник и снаха Ангелина, супруга Одавићева, кажу да је из села Луга, у околини Требиња. Међутим, у дипломи-мајсторском писму стоји да је Јован рођен у Мостару у Ерцеговини. Био је четврто, најмлађе дете у породици. Отац Јованов, Стојан, био је трговац стоком. Када је Јован дошао у Београд нисмо успели да сазнамо, међутим сигурно је да је у њему 1853. године. Наиме, у мајсторском писму стоји да је 13. октобра 1853. године примљен у болтаџијски еснаф после испита пред испитним одбором, где је показао вештину и способност у трговини. Чланови комисије: члан Управитељства вароши Београда капетан Никола Костић, старешина еснафски Јован К. Поповић и помоћник старешине Јован Марковић, су својим потписом ово "писмо" потврдили. Мајка Јулијана, девојачки Радивојевић, рођена је у Земуну 1834. године. Јован је имао још шездесетих година прошлог века трговину кожом за обућу у дућану го-стионице "Код Јелена", касније "Гранд хотела". Око 1870. године, приликом просецања Кнез-Михаилове улице, купио је у овој улици плац и у њој сазидао једносратну кућу са дућанима, где је сместио и своју радњу. Ову лепу кућу, која се налазила до пасажа Николе Спасића, и имала сем дућана два стана од по шест соба, купио је 1890. године познати београдски трговац Анастас Павловић. (АС, ПО, К-104, бр. 10. Заоставштина Петра Одавића); Историјски архив Београда (ИАБ); Миливоје Костић - Грађа о животу и раду београдских привредника, предузетника, трговаца и банкара (о Јовану Одавићу).
2. Најстарији син био је Андреја, рођен 1859. године. Завршио је права. Радио је у кожарској радњи свога оца Јована. Радња је једно време била под његовим руководством. Но није могао дуже време да је одржи. Умро је 1893. године. Други син био је Стеван, рођен 1864. године. Као пешадијски потпоручник погинуо је у бици на Сливници 1885. године. Трећи син био је Петар, правник и књижевник, а службовао је на више места (спољни послови, суд, полици-ја). Риста, рођен 1870. године био је четврти син. Лазар, пети син, рођен је 1873. године. Као активни пешадијски мајор, рањен је у рату 1915. године. Заробљен је као рањеник у болници у Призрену, а као заробљеник умро је у Софији 1917. године. Једина кћи, Мара, умрла је још као дете 1870. године. Кућа у којој су рођени Петар, Риста и Лазар била је на Варош капији, недалеко од нека-дашње Народне библиотеке. Била је то зграда број 8 у улици Косанчићев венац. (Зграда је срушена, а на истом месту подигнута је нова зграда).
3. Одавић је матурирао у II мушкој гимназији у Београду школске 1889/90, као један од 14 ученика те генерације.
4. Видети експонат бр. 4
5. По подацима које је Одавић навео у свом "Службеном листу" била су два превода Евгенија Онегина из 1893. и 1924. године. Видети експонате 69, 70.
6. Јавор је основан септембра 1892. године, на иницијативу ученика Треће београдске гимназије. Први његов председник био је професор Андра Гавриловић. Чланови управе сем њега би-ли су и ученици гимназије. Риста Одавић је био уписан за члана-утемељивача Јавора два пу-та. "Циљ је дружине био да потпомаже интелектуални, научни, књижевни и уметнички раз-витак својих чланова. Ту своју сврху дружина постиже на два начина: својим литерарно-уметничким састанцима и својом књижицом".
7. Детаљније о овим часописима види: Јеремија Д. Митровић; "Грађа за историју и библиог-рафију српске периодике до 1920. године", Историјски институт, Београд 1970; Грађа књ. 26, стр. 15, 17, 24, 43.
8. Глигорије Јефтановић (1840-1929) налазио се на челу покрета за црквено-школску аутономи-ју. Године 1914. је затворен и оптужен за везе које је одржавао са Србијом. 1918. је председ-ник Народног вијећа за Босну и Херцеговину.
9. Стефан Штиљановић, није сахрањен у Крушедолу већ манастиру Шишатовца. Арсеније IV Јовановић-Шакабенца, Арсеније Чарнојевић и остали сахрањени су у Крушедо-лу.

10. Марко Мурат је у исто време кад и Одавић био у Трећој београдској гимназији, као "учитељ вештина" па се овде вероватно ради о забуну.
11. Антун Фабрис, (Дубровник 1864-1904), политичар и новинар, уредник листова "Дубровник" и "Срп". Учинио много за јачање српске свести на Приморју.
12. У јесен 1897. године Одавић је полагао професорски испит, који се састојао из следећих пред-мета: српски језик, стари словенски језик, историја српске књижевности, немачки језик и историја српског народа. Тема за домаћи састав код професорског испита била му је: "Најста-рији трагови српског народног песништва у српској књижевности".
13. видети експонат бр. 6
14. Нисмо успели да сазнамо када се вратио у земљу. Но решењем министра просвете од 10. IX 1898. он је као "испитни предавач" постављен за суплента I београдске гимназије. (видети ек-спонат бр. 8)
15. "Искра", илустровани књижевни лист. Београд 1898. Ур. Андра Гавриловић. Часопис је изла-зио 2 пута месечно, свега 24 свеске, (Јеремија Митровић, нав. дело, стр. 44). Проф. Андра Га-вриловић, био је у то време колега Одавићу у Трећој београдској гимназији.
16. "Нова Искра", илустровани лист. Београд. 1899-1911: са прекидом 1908-10. Вл. и одг. ур. Риста Ј. Одавић, касније вл. Живојин О. Дачић. У почетку је излазио 2 пута, а после једном месечно. Уређиван са успехом, са многим прилозима из домаће и стране књижевности и других обла-сти. Сарадници су били многи наши књижевници: Милутин Бојић, Влада Станмировић, Си-ма Пандуровић, Живојин Девечерски, од старијих Змај, Светозар Ђоровић и др.; научници: Влада Р. Петковић, Веселин Чајкановић, Тихомир, Р. Ђорђевић, и др. Доносио је многе прика-зе и оцене књига као и библиографске прилоге, (Јеремија Митровић, нав. дело, стр. 61).
17. видети експонат бр. 9
18. видети експонат бр. 12
19. У Народној позорници на овој дужности је поново од 14. априла 1907. године до 25. јуна 1909. године. (видети експонат бр. 17)
20. По разрешењу са дужности драматурга јуна 1909., он је био упућен на своју ранију дужност у Прву београдску гимназију.
21. "Дело", лист за науку, књижевност и друштвени живот. Београд. 1894-1899. и 1902-1915. Часопис је излазио месечно. Припадао је Радикалној странци. Званични издавач био је Алек-са М. Станојевић. Уредници су се често мењали: Илија Вукчевић, Стојан Протић, Драгољуб Павловић, Риста Одавић и Лазар Марковић. Последње свеске изашле су у Нишу. Имао је нај-више прилога из књижевности, историје и осталих друштвених наука са приказима и оцена-ма књига. Управо, почео је тамо где је стала "Отаџбина" Владана Ђорђевића. Иако часопис радикала, у њему су сарађивали и припадници других гледишта, као и писци ван Србије: Јан-ко Веселиновић, Радоје Домановић, Симо Матавуљ, Иво Ђипико, Драгољуб Павловић, Владислав Петковић-Дис, Алекса Шантић, Миленко Вукићевић, Владимир Ђоровић, Брани-слав Петровић, Александар Белић, Недељко Дивац, Анте Тресцић-Павичић, Јосип Косор, Сима Пандуровић и др. Иначе, уредник овог часописа био је 1910-1911, како је сам навео у "Службеном листу", (Јеремија Митровић-нав. дело, стр. 32).
22. На Фридунговом процесу, названом тако по главном оптуженом аустријском историчару Хајнриху Фридунгу (1851-1920), суђено је представницима јужнословенске политике у Ау-строугарској. Хрватско-српска коалиција је монтираним - фалсификованим документима би-ла оптужена да је плаћеник србијанске владе. Овај процес вођен је пред поротним судом у Бечу од 9. до 22. XII 1909. године. Као сведоци Коалиције пред судом су се појавили јавни и културни радници: Божа Марковић, Љуба Дави-довић, Миле Павловић-Крпа и Риста Одавић. Они су својим сведочењем допринели да се обо-ре фалсификовани документи, на основу којих је процес био монтиран, и да читав процес пропадне, јер је био заснован на лажима и фалсификатима.
23. У ратовима 1912. и 1913. године члан је Информативног одбора Министарства просвете.
24. У Нишу је током 1914. и 1915. године био на раду у Новинарском одсеку Министарства ино-страних дела.
25. Овде се вероватно ради о забуну аутора биографије; Риста Одавић је преко Албаније дошао на Крф.
26. Пун, званичан назив те институције гласио је: "Legation Royale de Serbie, Office Scolaire Ser-be"

- Његов назив у администрацији српске владе је "Просветно одељење Париз" (било је то засебно одељење при Краљевско-српском посланству у Паризу).
27. У том месту је директор матурантског течаја 1916. године
 28. "Нада српске голготе. Из радова српских ученика у Француској 1916". Прикупио је и средио Р.Ј. Одавић, Београд 1923, стр. 159+ (1). Тема писменог задатка је гласила: "Мој растањак са оцабином, пут из ње и долазак у Француску", а дата је свим ђацима децембра 1916. године. Иначе сама књига поделена је на 11 делова - поглавља која гласе: I Пре поласка, II Растањак, III Пут до јужне Србије, IV У јужној Србији V На граници VI и У Црној Гори V II У Албанији, VIII У Грчкој, IX На мору, X Мисли и осећаји и XI У Француској.
 29. Др Анте Трумбић, Иван Мештровић, Богумил Вошњак, Тома Росандић, Едуард Бенеш. О Путосламшеку нисмо могли наћи друге податке.
 30. "Essai de bibliographie sur les Serbes, Croates et Slovenes", Париз, 1918. Ова се књига сматра као једином у својој врсти. У њој је Одавић скупио све што је за време I светског рата објављивано у француској штампи о ова три народа. У њој су све новинарске вести, стихови у славу Србије које су написали познати и непознати песници, чланци разних академика, једном речју свих оних који су у том времену поштовали наш народ. Све то, сви ти па и најмањи исечци са најбрижљивијом пажњом су исцпани и остављени као сећање, као аманет на те догађаје.
 31. Одлуком Министарства просвете Пбр. 1183 од 7. II 1918. основан је Одбор за културну пропаганду у Паризу. Њега је сачињавало 17 лица међу којима су били: Јован Цвијић, Станоје Станојевић, Михаило Петровић-Алас, Бранислав Нушић, Бранислав Петронијевић, Милан Грол. Председник Одбора био је Александар Белић а потпредседници, Коста Кумануди и Риста Одавић. (видети експонате 88 и 89). Наставници средњих школа су у Паризу 1918. године организовали "Париску групу Професорског друштва". Међу члановима Извршног одбора Париске групе, којих је било пет, био је и Одавић.
 32. Шеф Новинарског одсека Министарства иностраних дела био је од октобра 1918. до јула 1919. године.
 33. видети експонат бр. 96
 34. Као одборника га налазимо први пут 10. децембра 1918. године. Иначе се стално појављује од марта 1919. до марта 1921. године. Почетком марта 1921. одржани су нови избори за Општину београдску, па њега нема међу одборницима; вероватно због послова у Уставотворној скупштини није био у могућности да и даље буде одборник (ИАБ, Записници одборских одлука Одбора општине београдске, за 1918/1919, стр. 43, 145, 146).
 35. Београд је почетком 1921. године био од стране председника Републике Француске одликован "Крстом почасне легије" (ИАБ, Записник одборских одлука II ванредне седнице Одбора општине београдске, одржане 21. јануара 1921. године). На свечаној седници Општине београдске, одржане 30. јануара 1921. године Александар Милеран, председник Републике Француске и Аристид Бријан, председник Министарског савета Републике Француске изабрани су за почасне грађане Београда. (Видети експонат бр. 116.)
 36. видети експонат бр. 115
 37. видети експонат бр. 99
 38. видети експонат бр. 127
 39. Овде се очигледно ради о забуну. Наиме, Одавић је смењен, односно пензионисан са положаја начелника Уметничког одељења, 7. октобра 1924. године од стране министра Корошца. После краткотрајног пензионисања он је већ 9. новембра постављен за директора Државне архиве. Ово потврђују подаци из листова: "Време", "Самоуправа" и "Словенски народ". Време је 11. X 1924. напало Корошца за пензионисање Одавићево, на чије место је био доведен равнатељ Више школе за уметност и уметнички обрт из Загреба, др Бранко Шеноа, иначе син чувеног хрватског књижевника Аугуста Шеноа. У том смислу био је и чланак објављен 10. X 1924. у "Самоуправи" поткрпљен Одавићевом изјавом. И новине "Словенски народ" из Љубљане су у чланку "Просветна политика др Корошца" 12. и 14. X 1924. напале министра Корошца за ту одлуку. (АС, РО XII, бр. 30-34).
 40. видети експонате 130 и 131
 41. видети експонате бр. 134

42. видети експонат бр. 136
43. У својем "Службеном листу", у рубрици књижевни радови, Одавић је сам описао неке од својих активности, наводећи следеће: "У разним књижевним листовима: песме, приче, књижевне и уметничке рецензије, полемике о позоришном питању, енциклопедијски материјали за историју српског позоришта. У књигама: "Евгеније Онегин" (два превода: 1893 и 1924); "Утоплоно звоно" (Г. Хауптман); "Смрт Ивана Грозног" (А. Толстој); "Стара врлина" (А. Амфитеатров); "Алжеста" (Еврипид); "Корневилска звона" (Клервил); "Звуци руске лире" (антологија руске лирике); "Генералова кћи" (М. Потапенко); "Српске белешке" (Ј. Табурно); "Хеј Словени" (драмска епизода); "Essai de bibliographie sur les Serbes, Croates et Slovenes" (Paris 1918); "Нада српске голготе" (1924). Уређивао "Нову Искру" (1899-1911) и "Дело" (1910-1911).
44. Види напомену бр. 6
45. видети експонате 155-158
46. По подацима наведеним у "службеном листу", Одавић је имао следећа "одличја": Орден Св. Саве V, IV, III реда; Орден Белог Орла V, IV реда и Орден Легије Часте V реда.
47. Обележавање стогодишњице смрти Гетеа било је повод Народном позоришту да на своју сцену постави "Фауста", после скоро педесетогодишње паузе у извођењу овог дела (1886. године). Овим су се желела постићи два циља. Један је био да се да допринос обележавању годишњице великог немачког песника, који је између осталог био и пун похвала за српске народне песме. А други је био да се на позорницу изнесе изврени Одавићев превод "Фауста". Но услед болести главног јунака представа је из сезоне 1931-1932. морала бити одложена за касније. Смрт је, Ристу Одавића, априла 1932., омела да доживи премијеру. "Фауст", у преводу Р. Одавића, изведен је премијерно 16. децембра 1932. године на сцени Народног позоришта. Ову премијеру забележила је истог дана, са пуно похвала, "Правда" чланком "Око премијере Фауста" у преводу Ристе Одавића. У овом стилу писао је и "Илустровани лист", број 6 у својем чланку "Нов превод Фауста", где се између осталог каже "Г. Риста Ј. Одавић дао нам је један јасан, укусан, па ако хоћете, чак и блистав и раскошан превод Гетеовог "Фауста".
48. У личном фонду Ристе Одавића постоји обрађен, за драмско приказивање "Горски вијенац". Потпуни наслов ове обраде гласи: "Горски вијенац - Историјски догађај из 1702. године. Епска драма у четири пјесвања седам слика). Написао Петар Петровић Његош. Редакција Ристе Ј. Одавића". Колико нам је познато "Горски вијенац" у овој, Одавићевој обради до сада није нигде ни извођен, а ни објављиван. "Горски вијенац" у обради и режији Радомира Плаовића, изведен је на сцени Народног позоришта у Београду 9. новембра 1951. године. Театролозима остаје да поређењем једне и друге драматизације о њима дају свој суд.
49. Ангелина је супруга Ристе Одавића, са којом се венчао 6. септембра 1899. године у Београду. Кћи је Светозара Јанковића, гвожђарског трговца из Београда. У Организацији Кола српских сестара завршила је "Болнички курс" у Београду. Радила је у Болници Кола српских сестара у Београду од 1912. до 1913. године. Била је чланица Кола. Умрла је 2.12.1963.

Господину Министру Просвете и Црквених Послова

Учитиво молим Господина Министра да ми
шволи одобрити једногодишње одуцање од моје преда-
валке дужности у II Беогр. гимназији, како бих могао то
време провести у Кои од немачких универзитета, где бих
нарочитао изучавао етнографију и дијалектологију, водећи
нарочита рачуна о примени истих наука на српски и бу-
гарски народ.

Одекујући повољно решење по овој молби, раст
ми је веома Господину Министру

4 новембра 1897. год
Београд.

Потписан
Јулија Ј. Одавић
предавач у II Беогр. гимназији.

ЗОРА

Л Е С Т

ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

УРЕЂУЈУ

АЛЕКСА ШАНТИЋ И ЈОВАН А. ДУЧИЋ.

Год. III.

У МОСТАРУ, 30. АПРИЛА 1898.

Бр. 4.

НА РЕЦИ БОСНИ

устили зли људи неука крмара
Да по реци броди, да се по њој титра.
И она га трпи, Босна, река стара
Да плови са чуном сред површја хитра.

Али оно стење, где се гал пенуша, И носи га Босна, река ћути, трпи,
Па провале оне, где се с хуком тоне? И снуном се крмар по површју краде...
Зар ће и ту крмар своју мо. да куша, Ал' провале ето... река с' Босна мути,
Пред бездном, у коју валови га гоне? Сиремна да га махом здружи у комаде!

Београд.

Р. Ј. Одавић.

САН И ЈАВА

И у сну те често гледам
Кò на јави,
А над нама и у сну се
Небо плави.

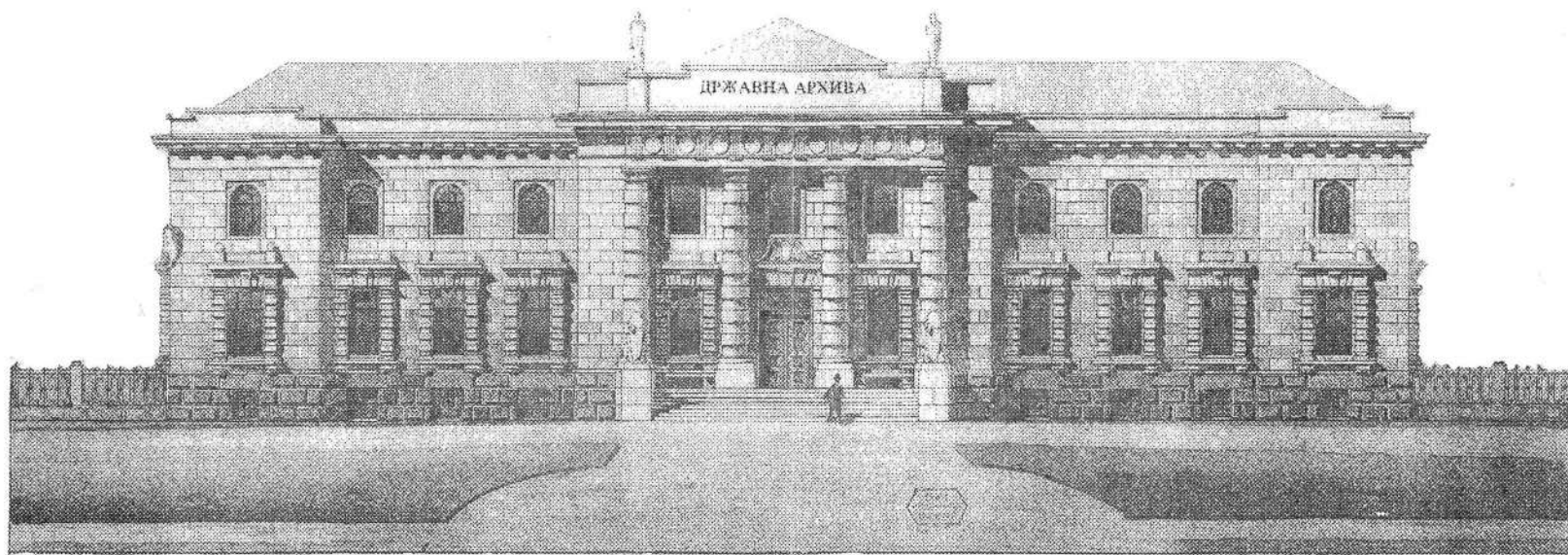
Често себе мртва сањам
Гроб ме крије;
Али мени и у гробу
Срце бије.

У твојој ми руци рука,
Рај у груд'ма;
Почивамо најсрећнији
Међу људ'ма.

Па и кад се из сна тргнем -
Страху није;
Сан у јави, јава у сну
Себе крије.

Погледам ти косе плаве,
Лице чисто,
И шапућем: „Смрт и живот
Једно исто!”

Р.Ј. Одавић

Пројекат за главну фасаду зграде Државне архиве
из 1925. године, арх. Николе Краснова

*Пројекат за главну фасаду зграде Државне архиве
из 1925. године, арх. Николе Краснова*

Каменица 9/22. Јануара, 1902.
Драги господ. Писец!

Песму, коју сам послао г.
Јанку за негођем "Нивом",
ни сам није да ишита од
нега напрат; ниста сам,
нека је он уступи, коме хоће.
Па иако и сада на Ваше
исто одговарајући, велики,
издана је, — нешто ће
имати право, ако је до Бога
за "Н. Искру" — А шта је то
"Јанку" пријет да је допесак.
"Прозаида" за сада не по
три рече за шта је ударио.
Свако Вас с њима доцније.
Будите здрави,
Ваш
Јован

Јован Јовановић Змај нуди своју песму
за "Нову Искру".

Узалуд!

Узалуд пружам на зрок свети,
Узалуд прекор, узалуд вај;
Узалуд песма са шире лети,
Овој жељњи не ће достати крај.

Пусто и тужно! Угроз се смеје
У свету овом што блиста, сја;
Бубави нема да буде зоре,
Светлости нема да свети сја!

Узалуд вучи песме са шире
Узалуд дугом преклињем 'свом;
Одједна нема да с'вудна шире,
Дубоким нуди ставају снам!

Р.Ј. Одавић

НОВА ИСКРА

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ

Власник и уредник

Р. Ј. Одавић

— ГОДИНА ПРВА —

1899.

САРАДНИЦИ

1. Адамовић, Јован.	30. Јалер, проф. Хенрих.	58. Поповић, Драгослав.
2. Араџековић, Драгосуб.	31. Луковиќа, Љубица.	59. Поповић, Ђурђе.
3. Валтровић, проф. Михајило.	32. Луковић, Стеван М.	60. Поповић, Милево.
4. Вестић, др. Милево.	33. Ђотић, проф. Павле.	61. Протић, Душан.
5. Вивавер, Руџа.	34. Маџаковић, Сава Д.	62. Радивојевић, Т.
6. † Војислав.	35. Милевоковић, Таса Ј.	63. Радоњић, др. Јован.
7. Вукићевић, проф. Милево.	36. Милетић, Срећко.	64. Рајачић, Велимир.
8. Вузић, др. Никола.	37. Митровић, Милорад Ј.	65. Раушар, Ј. За.
9. Гроз, Милан.	38. Михајловић, проф. Јетанко.	66. Трибињкар, Владислав.
10. Димитријевић, Д. Ј.	39. Михајловић, Паја К.	67. Симић, Љубомир Н.
11. Димитријевић, Јелена.	40. Михељ, Густав.	68. Скерлић, Јован.
12. Димитријевић, Јазар.	41. Несторовић, Никола.	69. Соколовић, Глигорић Ди-
13. Домановић, Радоје М.	42. Николајевић, Вожа С.	митрије.
14. Ђорђевић, проф. Тих. Р.	43. Новаковић, Стојан.	70. Спасићка, Јела.
15. Знај, др. Јован Јовановић.	44. Одавић, Р. Ј.	71. Срећковић, Михајило.
16. Иванић, проф. Момчило.	45. Одавић, Петар Ј.	72. Станимировић, Владимир.
17. Ивезић, Герасим.	46. Омчикус, Дамјан Ђ.	73. Станојевић, проф. А.
18. Илић, Војислав Ј.	47. Павловић, Жив. Д.	74. Станојевић, др. Драгана.
19. Илић, Петар М.	48. Павловић, проф. Милорад.	75. Стојановић, проф. К.
20. Јаковлеевић, Цветко.	49. Пашчић, проф. Срећко.	76. Стратимировић, Ђорђе.
21. Јанковић, Д. И.	50. Перушек, проф. Рајко.	77. Тасић, Р. М.
22. Јовановић, др. Слободан.	51. Петковић, Влад. Р.	78. Томић, проф. Сима Н.
23. Југовић, Владоје С.	52. Петровић, Милорад.	79. Тодоровић, проф. Степа.
24. Клежјевић, Јазар.	53. Петровић, Никола С.	80. Тугровић, Милош.
25. Кретић, Михаило.	54. Петровић, проф. Ранко.	81. Цветић, Милош.
26. Куртовић, Милосав.	55. Петровић, Урош.	82. Ченић, Боривоје Д.
27. Лагарић, Павле.	56. Поповић, проф. Боривоје.	83. Черновић, Божидар.
28. Лазаревић, † др. Радмилко.	57. Поповић, проф. Павле.	84. Шлигел, Алекса.
29. Лески, Милета Јакшић.		85. Ћићевић, проф. Милан.

НОВА ИСКРА

Илустровани лист

Изд. 6309/2

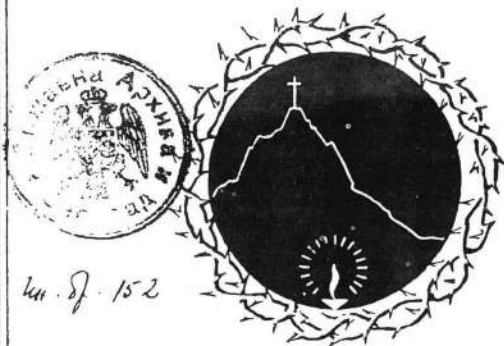
Власник и уредник
Р. Ј. Одавић

ГОДИНА ТРЕЋА

1901

Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије

НАДА СРПСКЕ ГОЛГОТЕ

ки. бр. 152

Из
радова
српских ученика
у Француској
1916.

Прикупио иредио Р. Ј. Одавић

РУСКО-СРПСКИ КЛУБ

ЗА ИЗУЧАВАЊЕ РУСКОГ ЈЕЗИКА
И РУСКЕ ЛИТЕРАТУРЕ

П. Г.

УПРАВА РУСКО-СРПСКОГ КЛУБА

приређује

у своме стану, у недељу, 26. јануара 1914. год.
у 4 часа по подне

ПРЕДВЕЧЕРНУ ЗАБАВУ

на којој ће г. **Риста Ј. Одавић**, професор, читати
један одабранији низ песама из својих превода ру-
ских писаца.

После свршеног читања биће **игранка** до 8
часова увече.

Улазница је: за чланове 0'50 дин. а за нечла-
нове — госте и пријатеље чланова 1 дин. од особе.

Управа има част, да Вас на ово вече позове а
Вашом поштованом породицом и пријатељима.

УПРАВА

ПУШКИНУ

Ослободиоу руске руске лире,
Препородиоу руских идиала,
Оваколежу давне руске душе —
И слава и хвала!

Негома је лира израз моћи руске:
Искуску љубав Лесова јој дава,
Ангачку аморту сар језика руског —
Твамој лири хвала!

Дуго ј' руска рука у челој простоти
Из западног врта сасекло црне брава;
Пушкин крви узбра цвет са руских ила,
— Пушкину је хвала!...

Земла Омирска, гусла, гуслара
Земла Србинова шаена и мала
То по соби шгује и Генија драва:
Слава ти и хвала!

Р. Ј. Одавић.

"...Песнику, кога ни време ни сила опречних власти не може да скине са пједестала народне љубави и признања, дугују захвалност и други, туђи народи, а нарочито и највише руском народу блиски и крвљу братски наш народ. У тој намери, ја, ево по други пут, овим својим новим преводом, покушавам да се у име свога народа поклоним сјају и величини највећег руског песника, Александру Сергејевићу Пушкину."
20. децембра 1923.

Р. Ј. Одавић

А. С. ПУШКИН

ЕВГЕНИЈЕ ОЊЕГИН

РОМАН У СТИХОВИМА

ДИМАЋА
БИБЛИОТЕКА
"ЖИВКОВИЋ" №

ПРЕВЕО СА РУСКОГА
Р. Ј. ОДАВИЋ

1924.

Свечана представа 4.

НОВА ЗГРАДА

У среду, 1. децембра

На дан Народног Уједињења

ДУХ НАШИХ ДЕДОВА

Драмска трилогија. Написао Риста Ј. Одавић. Редитељ г. Богвић.

(3 пут)

I. ХЕЈ, СЛОВЕНИ!...

Епизода из српско-аустријског рата.

Л И Ц А:

Фердинанд Фон Мах, аустро-угарски потпуковник	г. Гавриловић
Вјесеслав Сајетли, вјештачки мајор	г. Н. Гошћ
Симон Зденчич, капетан у главном штабу	г. Плавовић
Златко Турковић, рез. дојубр. поручник	г. В. Јовановић
Иштван Кароли, коњед. каплар, на служби код потпуковника Фон Маха	г. Ајваз
Јаша Иркић, пешадијски каплар, послани код потпуковника Фон Маха	г. М. Маринковић
Слободан, син пок. Д-р Иванковића, гимназист	г. Бурић
Јула, стара куарница у кући д-ра Иванковића	г-ђа Плавовић

Догађа се у Београду, 2. децембра 1914. год. у 8 часова пре подне (на дан уласка српске војске у ослобођени Београд).

(ПРВИ ПУТ)

II. ПОД КРСТОМ

Драмска епизода из српско-аустријског рата.

Л И Ц А:

Марија Ранковић, старица удова, мати погинулог мајора Ранковића	г-ђа Поповић
Иванка, удова мајора Ранковића	г-ђа Бековић
Драгослав, њихов син	Мила Деса
Поп Јова, парохијски свештеник	г. Антонијевић
Милошвић, вивалид, пређашњи послани мајора Ранковића	г. Раденковић
Карл Берг, аустријски резервни капетан, на служби у штабу генерала Кевешина	г. Стојановић

Догађа се 1915. године у Београду, на дан четрдесетодневног помена погинулог мајора Ранковића.

(ПРВИ ПУТ)

III. ПОСЛЕ ОСЛОБОЂЕЊА

Драмска епизода из послератног живота Срба, Хрвата и Словенаца.

Л И Ц А:

Слободан Иванковић, артиљеријски потпоручник	г. Милошевић
Лела, његова сестра	г-ђа Петровић
Златко Турковић, резервни пешадијски мајор	г. В. Јовановић
Симон Зденчич, резервни пешадијски мајор	г. Плавовић
Томљен Борковић, академски сликар	г. Богвић
Драгутин Бреговски (Кара Берг), уредник „Сигнала Овласности“	г. Стојановић
Јаша Иркић, мајорски Слободановић имала	г. М. Маринковић
Васко, каплар у Штабу IV Армије	г. Алггер

Догађа се у Загребу, 1923. године, у стану потпоручника Слободана Иванковића.

УМЕТНИФИКАЦИЈА БЕОГРАДА

Један од радова Б. Вајковића—Пеликана који ће бити изложен на изложби карикатуриста у Првој Воловини маја.

г Р. Ј. Одавић, начелник уметничког одељена, као нови Месија уметности.

J. V. ГЕТЕ

ФАУСТ

ПРВИ ДЕО ТРАГЕДИЈЕ

Превео

Р. Ј. Одавић

БЕОГРАД, 1928.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

Вечерна претстава Код Споменика

У петак, 16 децембра 1932 године

(Прв. пут)

Фауст

Трагедија у пет чинова, прологом (17 слика). —
Писао Јохан Волфганг Гете. — Превео Риста Ј. Одавић.
Музика од Феликса Вајнгартнера.

Редитељ г. Исајловић Диргент г. Вандур

Л И Ц А :

Глас Господа	—	—	—	г. Антонијевић
Рафило	} Арханђели	—	—	г. В. Јовановић
Гаурило		—	—	г. Стојановић
Михаило		—	—	г. Драгутиновић
Мефистофелес	—	—	—	г. Д. Гошић
Фауст	—	—	—	г. Плаовић
Вагнер	—	—	—	г. Новаковић
Глас Земалског духа	—	—	—	г. Душановић
Зан дух	—	—	—	г-ђа Врбанић
Валентин	—	—	—	г. Милошевић
Фрош	—	—	—	г. М. Маринковић
Брандср	—	—	—	г. В. Јовановић
Зибл	—	—	—	г. Н. Гошић
Алтијер	—	—	—	г. Старчић
Старац, сељак	—	—	—	г. Н. Јовановић
Ученик	—	—	—	г. Петровић
Просјак	—	—	—	г. Ђорђевић
I)	студент	—	—	г. Старчић
II)		—	—	г. Петровић
I)	грађанин	—	—	г. Бошковић
II)		—	—	г. В. Маринковић
III)		—	—	г. Хет
I)	занатски момак	—	—	г. Душановић
II)		—	—	г. Ј. Николић
III)		—	—	г. Пецовић
IV)		—	—	г. Стојановић
Сељак	—	—	—	г. М. Милутиновић
Маргарета	—	—	—	г-ђа Д. Милошевић
Марта Швертлајн	—	—	—	г-ђа А. Паранос
Лиџа	—	—	—	г-ђа М. Поповић
Агата	—	—	—	г-ца Текић
Једна старица	—	—	—	г-ђа Златковић
Вештица	—	—	—	г. Завтковић
Мајмуница	—	—	—	Мила Хетова
I)	служавка	—	—	г-ца Н. Милутић
II)		—	—	г-ца Петровић
Хор духова	—	—	—	г-ца Манојловић

Баши, сељанке, народ, певачи, свирачи и т. д.
Догађа се: I. слика: Пролог на небу. — II. слика: Ноћ,
Фаустова радионица. — III. слика: Пред градском капи-
јом. — IV. и V. слика: Фаустова радионица. — VI. слика:
Ауербахов подрум у Лајпцигу. — VII. слика: Вештичина
кућа. — VIII. слика: Улица. — IX. слика: Маргаретина
соба. — X. слика: Шетња под дрвеем. — XI. слика:
Мартина соба. — XII. и XIII. слика: Мартин врт. — XIV.
слика: На бунару. — XV. слика: У цркви. — XVI. слика:
У пољу и XVII. слика: У тамници.

Краћи одмор после V и XIII слике. — Дужи одмор
после VII слике.

Декор г-на Загородијука. Костими г-це Бабић
Технички радони г. Јовановића, инжињера.
Игре спрејане г-ђа Кирсанова.

Попис експоната

1. Службени досије Ристе Ј. Одавића - лични подаци, кретање у служби, књижевни радови, одликовања и друго. (АС, РО, XV, 6.6)

2. Риста Одавић из младих дана. (фотографије) (АС, РО, XV, 13)

Професор

3. 1894, октобар 4, Београд. Риста Одавић моли министра просвете да га постави за предавача у некој од београдских гимназија. (АС, МПс, XLIX, 34/1894)
4. 1894, октобар 13, Београд. Постављење Ристе Одавића за предавача у Трећој београдској гимназији. (АС, МПс, XLIX, 34/1894)
5. 1895, април 1, Београд. Риста Ј. Одавић. (фотографија) (АС, РО, XV, 15)
6. 1897, новембар 4, Београд. Молба Ристе Одавића, министру просвете и црквених послова за једногодишње одсуство ради одласка на Универзитет у Лајпцигу у циљу изучавања етнографије и дијалектологије. (АС, МПс, XLI, 181/1897)
7. 1897. год. Риста Ј. Одавић (фотографија) (АС, РО, XV, 14)
8. 1898, септембар 10, Београд. Постављење Ристе Одавића на место суплента у Првој београдској гимназији. (АС, МПс, XLI, 20/1898)
9. 1901, септембар 11, Београд. Постављење Ристе Одавића за професора у Првој београдској гимназији. (АС, МПс, VII, 155/1903)
10. Професор Риста са ђацима. (фотографија) (АС, РО, XIII, 95)

11. Риста Одавић са супругом Ангелином, 1895./ године. (фотографија) (АС, РО, XII, 95)

Позоришна делатност

12. 1902, јануар 22, Београд. Одлука министра просвете о постављењу Ристе Одавића, професора Прве београдске гимназије, за драматурга Народног позоришта у Београду. (АС, МПс, XVII, 41/1903)
13. 1902, јун 24, Београд. Министарство просвете и црквених послова доставља Ристи Одавићу одлуку о његовом избору за члана Комисије за израду новог закона о Народног позоришту. (АС, РО, IV, 158)
14. 1903, мај 16, Београд. Риста Одавић моли министра просвете за једногодишње одсуство ради одласка у иностранство на усавршавање у позоришној струци. (АС, МПс, XVII, 8/1903)
15. Риста Одавић (фотографија) (АС, РО, XIII, 96)
16. 1903, мај 17, Београд. Министар просвете и црквених послова разрешава Ристу Одавића дужности драматурга у Народног позоришту и упућује на редовну дужност у Прву београдску гимназију. (АС, НП-1222)
17. 1907, април 14, Београд. Риста Одавић поново је на дужности драматурга Народног позоришта. (АС, МПс, XXV, 41/1911)
18. 1909, јул 25, Београд. Министар просвете и црквених послова разрешава Одавића дужности драматурга и упућује на редовну дужност у Прву београдску гимназију. (АС, МПс, XXV, 41/1911)
19. Риста Ј. Одавић (фотографија) (АС, ПО-101/69)
20. 1902, август 3, Праг.

Риста Одавић у Државној архиви, 1929. год.

- Хана Квапилова, чланица прашког Народног позоришта, јавља Ристи Одавићу, драматургу Народног позоришта, да долази у Београд и предлаже редослед представа за своје гостовање. (АС, РО, IV, 81)
21. 1906, јул 14, Сомбор. Композитор Петар Коњовић нуди се за драматурга у Народног позоришту у Београду и извештава Одавића о свом плану за оснивање опере у Београду. (АС, РО, II, 96)
22. 1906, децембар 3, Београд. У сали Београдског универзитета, у организацији Кола српских сестара, Риста Одавић држи предавање "О техничким средствима за драмску илузију". (рукопис) (АС, РО, VI, 62)
23. 1907, децембар 20, Коломбо (Цејлон). Оперски певач, Карло Фогел моли да гостује у Народног позоришту у Београду. (АС, РО, III, 493)
24. 1908, мај 29, Буђеовице. Ернесто Камарота, тенор Загребачке опере најављује драматургу Ристи Одавићу своје гостовање у Београду. (АС, РО, II, 12)
25. 1908, октобар 8, Загреб. Нина Вавра Бах, глумица Хрватског народног казалишта у Загребу, захваљује Ристи Одавићу на позиву да поново гостује у Београду и предлаже да игра у Нушићевој драми *Јесења киша*. (АС, РО, IV, 74)
26. (1908, децембар, Загреб). Глумица Вјера Хржић - Николић захваљује Ристи Одавићу на топлој пријему приликом њеног гостовања у Народног позоришту. (АС, РО, III, 521)
27. (1908), Петроград. Глумац Григориј Григоровић Ге најављује Ристи Одавићу своје гостовање у Народног позоришту у Београду. (АС, РО, I, 367)
28. 1909, јануар 13, Осиек.
- Мара Таборска шаље Одавићу писмо у којем се радује скором гостовању у Београду и наводи улоге које припрема. (АС, РО, III, 360)
29. Мара Таборска (1879-1969). (фотографија) (АС, ПО-101/160)
30. (1909), јун 25, Брчко. Богобој Руцковић моли Ристу Одавића за поновни ангажман у Народног позоришту у Београду. (АС, РО, III, 253)
31. Богобој Руцковић (1869-1912). (фотографија) (АС, ПО-101/158)
32. 1909, јул 21, Београд. Милан Грол, новопостављени управник Народног позоришта моли Ристу Одавића да га извести о свом плану ангажовања драмских писаца и преводилаца. (АС, РО, I, 370)
33. 1913, октобар, Београд. Милан Грол, управник Народног позоришта у Београду, моли Ристу Одавића да припреми једно предавање о позоришној уметности за наредну сезону. (АС, РО, IV, 189)
34. 1914, март 2, Београд. Београдско певачко друштво обавештава Ристу Одавића да је изабран за председника Управног одбора Друштва. (АС, РО, IV, 115)
35. "Le répertoire français dans le Théâtre National de Belgrade", чланак Ристе Одавића о француским комадима на сцени Народног позоришта у Београду. (рукопис) (АС, РО, VI, 66)
36. *Гусларева смрт*, драмска балада у једном певању по Змају, написао Р. Одавић. Музика Ст. Биничког. (рукопис) (АС, РО, VI, 14)
37. "Twelve days glory", драмска епизода у једном чину. Написао Р. Одавић. (рукопис) (АС, РО, VI, 12)
38. *Песма*, либрето за оперу у једном чину. Написао Риста Одавић, августа 1917. године у Паризу. (рукопис) (АС, РО, VI, 4)

39. *Мотка*, народна глума у једном чину. Написао Риста Одавић. (рукопис) (АС, РО, VI, 3)
40. *Смрт Уроша Петог*, драма у 5 чинова, седам слика. Писац Стефан Стефановић. Редакција Р. Одавића, Нови Сад, 1928. (УБ, К-2234)
41. Програм представе *Смрт Уроша Петог*; на премијери, 14. јануара 1926, Риста Одавић је одржао уводно предавање о песнику Стефану Стефановићу. (АС, РО, XII, 44)
42. Риста Ј. Одавић, *Дух наших делова*, драмска трилогија, *Хеј Словени, Под крстом, После ослобођења*, Београд, 1926.
43. 1915, јануар 29. О премијери комада *Хеј Словени* --- у Скопском позоришту, извештава "Српски југ", бр. 187, 30. I 1915, стр. 2. (фотокопија) (АС, РО, XII, 54)
44. Плакат представе *Дух наших делова*. Писац Р. Одавић, редитељ Витомир Богвић. Премијерно изведена у Народног позоришту, I. XII 1926. (АС, РО, X, 7)
45. 1927, септембар 21; 1928, април 4. Српско народно позориште у Новом Саду гостује у Великој Кикинди и Пожаревцу са представом *Дух наших делова*. (плакати) (АС, РО, X, 7)
46. 1928. год. Пред Успенском црквом у Новом Саду, на гробу драмског уметника Стефана Стефановића: с лева на десно: Марко Малетин, главни секретар Матице српске, Вељко Миросављевић, протојереј, Риста Одавић и др Бранислав Војиновић, управник Српског народног позоришта у Новом Саду. (фотографија) (АС, РО, XII, 99)
47. *Горски вијенац - историјски догађај из 1702. године*, Епска драма у четири певања, седам слика. Написао Петар Петровић Његош. Редакција Р. Одавића. (рукопис) (АС, РО, IX, 13)
48. *Фауст*, трагедија у 3 дела, девет слика. Написао Ј. В. Гете, превео Р. Одавић. (рукопис) (АС, РО, VII, 41)
49. Ј. В. Гете, *Фауст*, први део трагедије, превео Р. Ј. Одавић, Београд, 1928. (УБ, ПБ₂₀ 315)
50. Недељни илустровани часопис *Позориште* извештава о обележавању стогодишњице Гетеове смрти - у Народног позоришту у Београду изведен је премијерно први део трагедије *Фауст*, 16. XII 1932. (АС, РО, XII, 63)
51. А. В. Амфитеатров, *Стара врлина*, драмска кома у једном чину. С руског превео Риста Одавић, Мостар, 1906. Премијера у Народног позоришту, 16. VI 1902. (УБ, К-964)

Књижевник - уредник

52. 1892. год. Београд. Риста Ј. Одавић, један је од оснивача Српске књижевне задруге, са улогом од 10 дина. (фотокопија) (Оснивачи и улагачи Српске књижевне задруге у 1892. год, књига 1, СКЗ, Београд, стр. XV, XXIV)
53. 1893, јун 16-18, Крушевац. "...*Мој је стил, као што већ видите, страшнији и од самог мора које услед буре побесни, те риче, стење, праска и лони све шта му на пут стане, које не зна за преке већ само себи поставља границе...*"; из писма Радоја Домановића Ристи Одавићу. (АС, РО, I, 444)
54. Радоје Домановић (1873-1908). (фотографија)
55. 1898, јул 3/15, Мостар. Алекса Шантић пише Ристи Одавићу у Лајпцигу и саветује му да објави свој превед *Интермеца* и тражи његове радове за Зору. (АС, РО, III, 574)
56. Алекса Шантић (1868-1924). (фотографија)
57. *На реци Босни*, песма Ристе Одавића. *Зора*, лист за забаву, поуку и књижевност, бр. 4,

30. IV 1898, стр. 1.
(АС, РО, XIII, 95)
58. 1899. год.
Риста Одавић са члановима и сарадницима мостарске *Зоре*. Стоје с лева: А. Шола, Р. Домановић, С. Јакшић, Р. Оборина, Р. Одавић и Ј. Скерлић; седе с лева: М. Павловић, С. Ђоровић, С. Јовановић, С. Матавуљ, М. Митровић, А. Шантић, Ј. Веселиновић.
(фотографија)
(АС, ПО-116/90)
59. Риста Одавић, Атанасије Шола, Оборина и Милорад Митровић. (фотографија)
(АС, РО, XIII, 95)
60. Риста са пријатељима. (фотографије)
(АС, РО, XIII, 95)
61. 1898, децембар 12, Серез.
Бранислав Нушић нуди своју сарадњу, обећава једну шаливу причу за "Нову искру" и моли Одавића да му нађе издавача за књигу *Десет прича Бранислава Ђ. Нушића*.
(АС, РО, II, 515)
62. Бранислав Нушић (1864-1938).
(фотографија)
63. 1899. Списак сарадника *Нове искре* (фотокопија)
("Нова искра", бр.1, 1899, стр. 1)
64. 1901, јануар 21, Београд.
Бранислав Нушић позива Ристу Одавића, уредника *Нове искре* да присуствује свечаном дочеку Александра Сумбатове Јужина, руског књижевника, глумца и редитеља.
(АС, РО, IV, 187)
65. 1902, јануар 9/22, Каменица.
Јован Јовановић Змај нуди своју песму за нерођени *Живот* за *Нову искру*.
(АС, РО, I, 513)
66. Јован Јовановић Змај, (1833-1904).
(фотографија)
(АС, ПО, 101/147)
67. 1904, јануар 18, Београд.
Марко Мурат позива Ристу Одавића почасног грађанина Републике Св. Влаха на вечеру поводом дана св. Влаха; на позивници је Муратов цртеж св. Влаха.
(АС, РО, XII, 177)
68. 1914, јануар 26, Београд.
Позивница Руско-српског клуба за изучавање руског језика и руске литературе на забаву на којој ће Риста Одавић читати песме из својих превода руских писаца.
(АС, РО, XII, 118)
69. А.С. Пушкин, *Јевгеније Оњегин*, превео Р.Ј.Одавић, Београд, 1893.
(НБ, II, 6507)
70. А.С.Пушкин, *Евгеније Оњегин*, превео Р.Ј.Одавић, Загреб, 1924.
(НБ, II, 16107/28)
71. *Пушкину* - песма Ристе Одавића, поводом стогодишњице рођења великог руског песника. (фотокопија)
("Нова искра", бр. 11, 1899, стр. 195)
72. Критика Андре Гавриловића о Одавићевом преводу Евгенија Оњегина, *Илустровани лист*, бр. 40, 5. X 1924, стр. 20. (фотокопија)
(АС, РО, XII, 61)
73. *Звуци руске лире*, антологија руске поезије, превео Р. Ј. Одавић, Београд, 1914.
(УБ, ПБг 587)
74. *Звуци руске лире*, допуне првом издању, превео Р. Ј. Одавић. (рукопис)
(АС, РО, VII, 49)
75. *Са руских степа* - песме руских песника; превео и сакупио Р. Ј. Одавић. (рукопис)
(АС, РО, VII, 3)
76. И. Н. Потапенко, *Генералова кћи*, превео са руског Р. Ј. Одавић, Београд, 1914.
(УБ, К-1046)
77. *Песме о Св. Сави*, сакупио Р. Одавић. (рукопис)
(АС, РО, IX, 2)
78. *Лирски интермеццо*, Х. Хајнеа; препевао Р. Одавић. (рукопис)
(АС, РО, VII, 46)
79. *Збирка амајлија и урочица*, препевао и сакупио Риста Одавић. (рукопис)
(АС, РО, VII, 45)

80. *Натписи* - антологија из српско-хрватске књижевности, сабрао и средио Риста Одавић. (рукопис)
(АС, РО, IX, 1)
81. *Бог и боже име* - збирка српских народних пословица, изрека и узречица, сакупио и средио Риста Одавић. (рукопис)
(АС, РО, VIII, 3)
82. Риста Одавић, *Песме*, постхумно издање, Београд, 1935.
(УБ - К - 1024)
83. *Нова искра*, илустровани лист, власник и уредник, Р. Ј. Одавић, година трећа, 1901.

Илустровани књижевни лист "Нова искра" је међу првима унео фотографију као облик илустровања текстова и као независну форму. Његов главни уредник, Р. Одавић, показао је велику заинтересованост за фотографију. Већ у првом броју листа, позива фото аматере на сарадњу.
84. 1901, јун 20, Београд.
Риста Одавић члан је Клубског одбора новооснованог Клуба фотографских аматера уз др Марка Николића, др Јована Цвијића, Марка Мурата, Драгутина Дерока и др. (фотокопија)
(Бранибор Дебелковић, Стара српска фотографија, Београд, 1977, стр. 39, 40)
85. *Нова искра*, први је лист у Србији који је 1902. објавио једну фотографију изведену у техници тробојне штампе.
(Јипшекова фотографија "Из чешких крајева", Нова искра, бр.2, 1902, стр. 49)
86. Албуми старих фотографија које је сакупио Риста Одавић.
(АС, РО, XIII, 1,3)
87. *Дело*, лист за науку, књижевност и друштвени живот, уредници др М. Павловић и Р.Ј. Одавић, 1910. год. стр. 1
- У културно-просветној мисији у Француској* ***
88. 1918, фебруар 7, Крф.
Одлука министра просвете, М. Трифуновића, о оснивању Одбора за културну пропаганду у Паризу.
(АС, МПС, Крф, XV, 66/918)
89. 1918, фебруар 9, Крф.
Министар просвете и црквених послова, М. Трифуновић одређује Р. Одавића за члана Одбора за културну пропаганду у Паризу.
(АС, МПС, Крф, XV, 66/918)
90. 1918, април 17, Париз.
Извештај инспектора Драгутина Обрадовића о избору Ристе Одавића за члана Париске групе Професорског друштва.
(АС, МПС, ПО, XVIII, 32/918)
91. *Нада српске голготе* - из радова српских ученика у Француској, 1916. Прикупио и средио Р. Ј. Одавић, Београд, 1923.
(АС, снг. бр. 08)
92. Збирка француских песама о Србији и Србима, (1915-1917), сакупио Риста Одавић. (рукопис)
(АС, РО, IX, 12)
93. *Les Serbes dans ses proverbes* - Збирка српских народних пословица, превео на француски Р. Одавић (рукопис)
(АС, РО, XI, 49)
94. *R. J. Odavitch, Essai de Bibliographie Française sur les Serbes, Croates, et Slovenes, depuis le commencement de la guerre actuelle, Paris, 1918.* - Оглед француске библиографије о Србима, Хрватима и Словенцима.
(АС, снг. бр. 01)
95. Риста Одавић. (фотографија)
(АС, РО, XIII, 96)
- ***
96. Риста Одавић, био је управник Државне штампарије од 26. марта 1920. до 31. јануара 1921.
1921, Београд. Одавић у Државној штампарији, испред ротационе машине. (фотографија)
(Из породичног албума Р.Одавића, XV, 18)
97. 1905, новембар 10, Београд.
Одбор Прве југословенске уметничке изложбе шаље Љубомиру Стојановићу,

председнику Министарског савета, извештај о Првој југословенској изложби, отвореној 5. септембра 1904. у Великој школи. Међу члановима Одбора је и Риста Одавић.
(АС, МПС, LXX,1/1906)

98. 1912, април 21, Београд. Риста Одавић, секретар Одбора Четврте југословенске уметничке изложбе у Београду, моли Министарство просвете и црквених послова да се уступи зграда Друге београдске гимназије за приређивање изложбе, 1. маја 1912. год.
(АС, МПС, XXVI, 3/1912)

У Уметничком одељењу Министарства просвете

"На место г. Бранислава Нушића који је стављен у пензију по својој молби, за начелника Уметничког одељења дошао је уважени књижевник г. Риста Одавић. Срећнијег избора није могло бити, у овом времену, кад Уметничко одељење стоји пред толиким деликатним задацима. У г. Одавићу, човеку широке културе и манира неоспорно европских, оно је добило шефа, коме је стало до напредовања наше уметности, до изградње расне, велике културе..."
"Илустровани лист" бр. 37, 13-20. IX 1923, стр. 3.

99. 1923, август 11, Београд. Наредба министра просвете да дужност начелника Уметничког одељења врши Риста Одавић. (фотокопија)
(АЈ, 66-651-1104)
100. "Стари и нови начелник Уметничког одељења" - Бранислав Нушић и Риста Одавић на карикатури Б. Војновића-Пеликана. (фотокопија)
"Подне", бр. 1, 10. 3. 1924, стр. 2.
(АС, РО, XII, 19)
101. 1923, год. Риста Ј. Одавић, начелник Уметничког одељења Министарства просвете. (фотографија)
(АС, РО, XIII, 96)
102. 1923, децембар 1, Београд. Бранислав Нушић позива начелника Уметничког одељења, Ристу Одавића, да буде

члан Одбора за прославу 25. годишњице рада Станислава Биничког.
(АС, РО, IV, 202)

103. 1924, фебруар 15, Београд. Станислав Бинички, поводом прославе 25. годишњице свога рада, захваљује Ристи Одавићу на учешћу и сарадњи.
(АС, РО, I, 83)
104. Станислав Бинички (1872-1942), композитор и диригент, први директор београдске Опере. (фотографија)
(АС, ПО-101/165)
105. 1924, јануар 29, Беч. Словеначки пијаниста Антон Тост пише начелнику Ристи Одавићу о својој жељи да одржи клавијирски концерт пред београдског публиком.
(АС, РО, III, 398)
106. 1924, април 1, Београд. Начелник Риста Одавић путује у Љубљану на конгрес словеначких певачких друштва и у Сарајево и Сплит ради прегледа стана и рада тамошњих позоришта. (фотокопија)
(АЈ, 66-651--1104)
107. У Београду је (маја) 1924. године отворена изложба карикатура, друга изложба ове врсте у Европи после Другог светског рата. Приликом отварања изложбе, начелник Уметничког одељења, Риста Одавић, одржао је једно информативно предавање о овој грани уметности и истакао лепу црту српских карикатуриста - "они се смеју да насмеју, али никако зато да исмеју; они су пуни хумора, али је несимпатични сарказам далеко од њих". (фотокопија)
"Југословенски народни лист", 1924.
108. 1924, јул 17, Београд. Записник са седнице одржане у Министарству трговине поводом учествовања Краљевине СХС на Уметничко-декоративној изложби у Паризу, априла 1925. год. Р. Одавић изнео је разлоге због којих је влада прихватила да учествује на изложби.
(АС, РО, XI, 69)
109. 1924, август 25, Београд. Припремни одбор за Нушићеву прославу позива Ристу Одавића, начелника Уметничког одељења на конференцију ради припреме прославе 60. годишњице живота

и 40. годишњице рада у позоришту и позоришној уметности.
(АС, РО, IV, 105)

110. "Благотворне последице г. Ристе Одавића, начелника Уметничког одељења" - карикатура Б. Војновића-Пеликана. (фотокопија)
(АС, РО, XII, 24)
111. "Уметнификација Београда - г. Риста Одавић, начелник Уметничког одељења, као нови Месија уметности", карикатура Б. Војновића-Пеликана. (фотокопија)
"Реч", бр. 23-32, 3. V 1924.
(АС, РО, XII, 25)

Политичка и јавна делатност

112. 1909, децембар 5, Беч. Ђорђе Симић, српски посланик у Бечу извештава Министарство иностраних дела о саслушању Ристе Одавића и других сведока на Фридјунговом процесу у Бечу.
(АС, МИД-ПО, ф II, дос. III/1909)
113. 1910, јануар 5, Београд. Белешка Милована Миловановића, министра иностраних дела, о Фридјунговом процесу у којој наводи да је послао у Беч Ристу Одавића ради сведочења у корист српске државе.
(АС, MM-29)
114. На изборима за народне посланике, 28. новембра 1920. Риста Одавић изабран је за народног посланика. (фотокопија)
(Ај, 64-181-105/932)
115. На V претходном састанку Уставотворне скупштине, одржаном 22. децембра 1920. год. Риста Одавић изабран је за једног од секретара (фотокопија)
(Стенографске белешке Уставотворне скупштине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Београд, 1921, стр. 17,22)
116. 1921, фебруар 7, Београд. Одлука Београдске општине о упућивању делегације у Париз ради уручења повеља председнику владе и председнику Републике Француске, као почасним грађанима Београда; један од чланова делегације је одборник Риста Одавић. (фотокопија)
(ИАБ, ОГБ, инв. бр. 40, књига Записника Одборских одлука за 1921, књ. I, стр. 20,21)
117. Риста Одавић, Франше Делере и група југословенских и француских официра и политичара, око 1921. год. (фотографија)
(АС, РО, XIII, 93)
118. "Развитак радикализма у Србији", рукопис Ристе Одавића.
(АС, РО, VI, 67)
119. Риста Одавић један је од сарадника илустрованог радикалног алманаха "Пашић" - списак сарадника. (фотокопија)
("Пашић", илустровани радикални алманах, књ. IV, Београд, 1927)
120. Народ о Николи Пашићу - народна прича из Босанске Крајине о Пашићу код Цара Виљема - чланак Ристе Одавића поводом Пашићевог говора на Збору Народне радикалне странке, 26. октобра 1920. У Босанској Градишци. (фотокопија)
("Пашић", илустровани радикални алманах, књ. I, Београд, 1924, стр. 59-61)
121. 1922, јануар 30/ фебруар 12, Бања Лука. Говором Народна радикална странка у служби народних идеала, Риста Одавић отворно је радикалско вече у Бања Луци.
(АС, РО, XIII, 120)
122. 1923, октобар 19, Клашнице. Месни одбор Радикалне странке у Клашници позива Одавића на збор и предлаже његову кандидатуру.
(АС, РО, IV, 110)
123. 1923, Клашнице. Риста Одавић на збору Радикалне странке. (фотографија)
(АС, РО, XV, 18)
124. 1923. Приказ Збора Радикалне странке у Клашницама на којем је говорио Риста Одавић.
(АС, РО, XI, 40)
125. 1924, новембар, Београд. Нови државни архивар г. Риста смишља планове противу Косте Мајкића - карикатура Б. Војновића-Пеликана. (фотокопија)
(АС, РО, XII, 35)
126. "Кандидатска листа за изборни округ баналучки за избор посланика за Народну скупштину на дан 11. IX 1927. - кандидат за изборни Срез бањолучки градски: Ристо Ј.

Одавић, књижевник и управник Државне архиве из Београда".
(АС, РО, XI, 41)

Управник Државне архиве и неимар нове зграде

127. Риста Одавић, постављен је за управника Државне архиве у Београду, 9. новембра 1924. (фотокопија)
(АЈ, 64-181-105/1932)

128. Риста Одавић у Државној архиви (фотографија)
(АС, РО, XV, 18)

129. 1925, фебруар 9, Београд.
Државни архивар Риста Одавић упућује молбу Ректорату Београдског универзитета за уступање плаца на Тркалишту за подизање зграде Архива.
(АС, бр. 39/1925)

130. 1925, фебруар 23, 28, Новине *Midi i Le Soir* доносе вести о боравку државног архивара Ристе Одавића у Бриселу. (фотокопија)
(АС, РО, XII, 36)

131. 1925, март 27, Београд.
Одавић доставља Министарству грађевина - Одељењу за градњу Државне архиве у Београду, извештај о згради белгијске Државне архиве у Анверсу.
(АС, РО, XI, 64)

132. Државни архивар, Риста Одавић бринуо је и о конзервацији докумената - из белгијске Државне архиве донео је формуле за рестаурацију архивских докумената.
(АС, РО, XI, 54)

133. 1925, јануар 28, Београд.
Одлука министра просвете да управник Државног архива, Риста Одавић отпутује у Нови Сад и Скопље ради организовања рада и припрема за отварање државних архива у тим местима.
(АС, бр. 26/925)

134. 1925, јун 28, Београд.
Професори Универзитета, чланови Комисије за регулацију Београда, дају сагласност са израђеним планом проф. Драгугина Ђорђевића за подизање зграде за Држав-

ну архиву на универзитетском земљишту, званом *Тркалиште*.
(АС, бр. 196/925)

135. 1927, јул 15, Београд.
Молба управника Државне архиве, Рачуноводству Министарства просвете да се отвори кредит од 3,600.450 дин. за подизање зграде архива.
(АС, бр. 164/927)

136. 1928, јул 10, Београд.
Риста Одавић моли председника општине Београда да изда потребне налоге да се Владимирова улица нивелише да би се омогућило приступ у зграду Државне архиве.
(АС, бр. 186/928)

137. 1928, септембар 12, Београд.
Државни архивар, Риста Одавић, извештава Министарство просвете да је 12. септембра отпочела сеоба Државне архиве у нову зграду у Владимировој улици.
(АС, бр. 256/928)

138. 1928, септембар 20, Београд.
Државни архивар, Риста Одавић, тражи од Министарства грађевина предрачун за израду спољних прозора, довршење просторија и унутрашњих степеница.
(АС, бр. 267/928)

139. 1928, Београд.
Риста Одавић испред зграде Државне архиве у изградњи. (фотографија)
(АС, РО, XV, 18)

140. 1928, септембар 28, Београд.
Риста Одавић моли Министарство просвете да му додели 35.000 дин. ради набавке намештаја за зграду која је, како он каже, "без иједне пећи, лустера, тепиха, завесе и осталог канцеларијског неопходног намештаја".
(АС, бр. 276/928)

141. Пројекат архитекте Николе Краснова за главну фасаду зграде Државне архиве, у размери 1:100, туш и акварел, 1925. год. (фотокопија)
(АЈ, 62, Министарство грађевина, Збирка планова 392)

142. План зграде Државне архиве, по пројекту архитекте Николе Краснова, изглед са

стране, у размери 1:100, туш и акварел, 1925. (фотокопија)
(АЈ, 62, Министарство грађевина, Збирка планова 392)

143. Ситуациони план Државне архиве у Београду, према генералном плану израђеном од стране Универзитета, по пројекту Николе Краснова, у размери 1:800, 1927. год. (фотокопија)
(АЈ, 62, Министарство грађевина, Збирка планова 392)

144. Скице за фигуру на атици Државне архиве из 1928. (фотокопија)
(АЈ, 62, Министарство грађевина, Збирка планова 392)

145. Скице за скулптуре лавова на главном степеништу Државне архиве из 1928. (фотокопија)
(АЈ, 62, Министарство грађевина, Збирка планова 392)

146. 1925, март 26, Љубљана.
Певачко друштво *Љубљански звон* саопштава управнику Државне архиве, Ристи Одавићу, да је изабран за почасног члана Друштва.
(АС, РО, IV, 331)

147. Певачко друштво *Љубљански звон* на гостовању у Београду, 1924. год. (фотографија)
(АС, РО, XIII, 81)

148. 1927, децембар 28, Београд.
Избор Ристе Одавића, државног архивара, за почасног председника Првог београдског певачког друштва.
(АС, РО, IV, 116)

149. 1929, фебруар 3, Београд.
Риста Одавић, управник Државне архиве, извештава министра просвете о својој посети француском Државном архиву и износи своје мишљење о потреби снимања докумената о прошлости српског народа, која се чувају у француском архивском депозу.
(АС, ПО-141/109)

150. 1929, Београд.
Риста Одавић се ретко одвајао од свог фотоапарата - испред зграде Државне архиве.

(фотографија)
(АС, РО, XV, 18)

151. 1929, јул 20, Београд.
Милан Предић, управник Народног позоришта обавештава, Ристу Одавића, да се оснива Музеј позоришне уметности и моли га да му уступи документа о Народног позоришту која се чувају у Архиву.
(АС, РО, IV, 191)

152. (1929). Пројекат Закона о државним архивима Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (концепт Р. Одавића)
(АС, РО, XI, 56)

153. 1929, септембар 19, Београд.
Указ о пензионисању Ристе Одавића, управника Државне архиве.
(АС, бр. 446/929)

154. (3.) Јанковић, Риста Одавић, уље на платну, 71x90 см.
(АС, ПС-42)

155. 1932, Београд.
"Књижевник Риста Одавић умире напрасно - од среће и узбуђена - на прослави четрдесетогодишњице Ђачке литерарне дружине Јавор", чланак у листу *Време*, 18. IV 1932. (фотокопија)

156. *Политика* доноси вест о Одавићевој смрти и сахрани. (фотокопија)
"Политика", 19. IV 1932, стр. 11.

157. Вест о смрти југословенског писца, Ристе Одавића, доносе француске новине. (фотокопија)
(АС, РО, XII, 50)

158. 1932, Београд.
Над одром Ристе Одавића, бившег председника литерарне дружине Јавор, песма ученика Александра Ђурића, решитована на дан сахране.
(АС, РО, XII, 49)

159. Паја Јовановић, Скица за портрет Ристе Одавића, 1932. год. оловка, 10x13 см
(Из породичног албума Р. Одавића, РО, XV, 18)

СПИСАК СКРАЋЕНИЦА

AJ - Архив Југославије

АС - Архив Србије

ИАБ - Историјски архив Београда

НБ - Народна библиотека Србије

УБ - Универзитетска библиотека "Светозар Марковић"

Риста Одавић испред зграде Државне архиве
у изградњи, 1929.